

Het Koloniaal Weekblad

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST

EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een algemeen
Nederlandsch belang.”

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling.	f 2.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	4.—
Afzonderlijke nummers	0.05

Prijs der Advertentiën:

Per vakje	f 2.—
Bij contract reductie.	

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

□ Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat. □
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG.

INHOUD: A. E. H. van der Heide. † — Onze Koloniale Weermacht. — Uit de Oost-I. Mail. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Oost- en West-Ind. Literatuur-Overzicht. Leeszaal. — Mededeelingen.

A. E. H. VAN DER HEIDE. †

Het zij mij vergund, als vriend en als lid van de Vereeniging „Oost en West”, een woord van hulde en afscheid te wijden aan hem, wiens naam hierboven staat; nergens meer dan in dit blad past zulk een huldewoord.

Van der Heide toch is jarenlang lid geweest van de Vereeniging „Oost en West”. Te Arnhem heeft hij, met zijn echtgenoot, een afdeling helpen oprichten en gedurende de laatste tien jaren van zijn leven, in Amsterdam, waar hij Directeur was van 't Nederlandsch Schoollmuseum, heeft hij als lid van 't bestuur der Afdeling Amsterdam — en ook van 't Hoofdbestuur — zoo vaak de gelegenheid zich voordeed, getoond welk een warm hart hij der Vereeniging toedroeg. Ik herinner aan de Tentoonstelling van „Oost en West” in 't Stedelijk Museum in 1906, aan welker tot standkoming en succes zoowel hij als zijn echtgenoot zoo veel hebben bijgedragen; aan de lezingen, die hij in Amsterdam en in andere plaatsen van Nederland heeft gehouden. Prettig causeur, die hij was en goed kenner van de Oost door veeljarig verblijf, wist hij zijn hoorders altijd te boeien. Hij verstond de kunst eenvoudig en toch onderhoudend en leerrijk te spreken over 't land van over de zee, waar hij zooveel gelukkige jaren gesleten had. Zelfs de eenvoudigsten van geest konden van zijn spreekbeurten genieten; en zoo werkte hij mee om nuttige kennis te verspreiden in velerlei kring aangaande onze Koloniën en wanbegripen weg te nemen omtrent het land, dat hem lief was geworden. Toen zijn gezondheid minder werd, moest hij, tot zijn spijt, voor menige uitnodiging om als spreker op te treden, bedanken.

Van der Heide heeft gewerkt, zoolang het voor hem dag was; nu is de nacht gekomen, mensche-lijkerwijs gesproken nog te vroeg, zoowel voor onze Vereeniging als voor zijn trouwe gade; vooral ook voor zijn vele vrienden en niet het minst voor zijn laatste werkkring, waarin hij zoo uitnemend op zijn plaats was.

Vriend van der Heide, rust zacht in den schoot der aarde; in onze herinnering blijft gij voortleven, tot de dood ook ons de oogen sluit. H. W. P.

Onze Koloniale Weermacht.

Het „Rapport” van de Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië.

VII.

Personeel van de vloot.

De samenstelling van de vloot, zooals de Staatscommissie zich die voorstelt, dwong uiteraard tot eene afzonderlijke en nauwgezette overweging van de vraag, hoe zal zijn te voorzien in het personeel, hetwelk voor de bemanning van een zoodanige vloot zal worden vereischt.

Het ligt voor de hand, dat daarbij aanstonds de aandacht viel op de omstandigheid, dat het voornaamste deel der vloot bestemd is om in Indië dienst te doen, welke omstandigheid gereede aanleiding

bood om in de eerste plaats na te gaan in hoever het personeel uit Inlanders zou kunnen bestaan.

En er bestaat, naar het voorkomt, alle aanleiding om over te gaan tot een goed georganiseerde en zorgvuldige vakopleiding van jeugdige Inlanders tot oorlogsmatrozen, onder gunstige aannemingsvoorwaarden, aan welke vakopleiding zal moeten voorafgaan een voorbereidende opleiding, die hoofdzakelijk zal beoogen het bijbrengen van elementaire kennis van lager onderwijs.

Alsdan mag, gegeven de nu reeds bereikte resultaten, worden verwacht, dat de goede elementen zullen zijn op te leiden tot kanoniers voor licht geschut, torpedisten en seiners 2e klasse, terwijl de minder goede zullen zijn te gebruiken als stokers, hofmeesters, koks en bedienden.

Een vraag, die thans meer in het bijzonder onder de oogen moet worden gezien, is deze:

Bestaat er zekerheid of gegrond vooruitzicht, dat in het benodigd Europeesch personeel voor de vloot door aanwerving van vrijwilligers zal kunnen worden voorzien?

Blijkens alle gegevens, waarover de Staatscommissie beschikt, moet deze vraag ontkennend beantwoord worden.

De benodigde sterkte van het mindere matrozen- en marinierspersoneel der zeemacht in Oost-Indië bedraagt thans 1290 man, waaronder 229 kanoniers, 46 torpedisten, 81 seiners.

De ervaring heeft geleerd, dat in verband daarmee, met het oog op eene geregelde aflossing na driejarig verblijf in Oost-Indië, in Nederland eene personeelsterkte moet worden onderhouden van pl.m. 4/3 maal 1290 — pl.m. 1720 minderen, zoodat de totaal benodigde sterkte voor de geheele vloot thans bedraagt pl.m. 3010 minderen.

De noodig geachte sterkte van het mindere matrozen- en marinierspersoneel voor de ontworpen vloot in Indië bedraagt 2500 man, waaronder 447 kanoniers, 59 torpedisten en 84 seiners.

Bij behoud van het vrijwilligers-systeem zou men in Nederland in dienst moeten houden pl.m. 4/3 maal 2500 — pl.m. 3333 man, totaal dus pl.m. 5833 man, of ruim 2800 man meer dan thans. Waar nu blijkens de ervaring der laatste jaren reeds bezwaarlijk voorzien is kunnen worden in de behoefte aan voldoende en geoefend personeel, daar behoef het geen nader betoog, dat bij een uitbreiding met ruim 2800 man, daarin door vrijwillig dienend personeel niet zal kunnen worden voorzien.

Zich rekenschap gevende van den ernst van dit feit, is de Staatscommissie van oordeel, dat het beslissend noodzakelijk zal zijn om dienstplichtigen van de militie deel te laten uitmaken van de bemanning der oorlogsvloot en op niet meer vrijwilligers te rekenen dan noodig zijn om daaruit te vormen de onderofficieren van alle qualiteiten (behalve die van geweermaker, monteur en torpedomaker, die op de tot nu toe gevolgde wijze zullen behooren gevormd te worden), benevens de kanoniers voor het zware en middelbare geschut en de seiners 1ste klasse.

Op geen andere wijze kan binnen de grenzen van de beschikbare middelen te allen tijde in de personeelbehoefte voor de vloot worden voorzien. Daarnevens kan dan nog worden gewezen op de omstandigheid, dat bij de invoering van een militie-marine het bij het vrijwilligersstelsel noodige surplus zoo goed als geheel kan vervallen en de daaraan verbonden belangrijke kosten kunnen worden uitgespaard. Eindelijk zullen tengevolge van de voortdurende doorstroming onder het personeel verkeerde invloeden minder nadeelig werken op de tucht dan nu het geval is, daar de dienstplichtigen van de militie korter daarmede in aanraking zullen komen dan nu de vrijwilligers, terwijl deze laatsten dan door hun betere vooruitzichten tevredener zullen zijn en daardoor minder vatbaar voor slechte invloeden.

Dat de uitzending van dienstplichtigen naar Indië bij de betrokkenen bezwaren zal ontmoeten, vreest de Staatscommissie niet. Zij neemt hierbij allereerst in aanmerking, dat bij een groot deel der Nederlandsche militieplichtigen zelfs voorkeur voor een langdurigen eersten oefeningstijd bestaat, indien men na het volbrengen daarvan van verdere lasten, met name van herhalingsoefeningen, bevrijd is.

Indien met de Staatscommissie als vaststaande wordt aangenomen, dat moet worden overgegaan tot toepassing van het militiestelsel, althans voor zover niet van Inlanders kan worden gebruik gemaakt en niet bepaald vrijwilligers noodig zijn, rijst dadelijk de vraag hoelang de zeemiliciens in werkelijken dienst zullen moeten worden gehouden. Immers het behoef geen betoog, dat de termijn van 8½ maand, die daarvoor thans is vastgelegd in de Militiewet, te kort is te achten, wanneer een deel van den dienstdag in Indië is te vervullen, terwijl ook op zich zelf die oefentijd te eenenmale onvoldoende is te achten als men van de militie iets meer dan handlangersdiensten wil vergen.

De commissie vermeent daarom:

1o. om te kunnen voldoen aan den eisch, dat in Indië te allen tijde een voldoende geoefende bemanning aanwezig zij, mag het uit miliciens bestaande gedeelte der bemanning nimmer in zijn geheel gelijktijdig door recruten worden vervangen. Gelijktijdige vervanging van 1/3 deel is de uiterste grens, die met het oog op de slagvaardigheid der vloot mag worden gesteld;

2o. deze verwisseling van personeel mag niet te vaak plaats hebben, omdat zulks op de slagvaardigheid van de vloot denzelfden ongunstigen invloed zou uitoefenen als verwisseling van grootere gedeelten dan 1/3 deel; bovendien zou de vloot in Indië daardoor in hooge mate in hare bewegingen worden belemmerd. Verwisseling tweemaal 's jaars is om deze reden te beschouwen als een maximum;

3o. een oefeningstijd van twee jaar is voldoende te achten om de zeemiliciens van alle categorieën (matrozen en stokers) voor hunne taak geschikt te doen zijn, zóó dat ook aan den sub 1o. vooropgestelden eisch kan worden voldoen.

De Staatscommissie merkt hierbij op, dat zij zich bij deze conclusiën beperkt heeft tot de in haar oog als minimum te stellen eischen, waarbij zij de

aandacht vestigt op de omstandigheid, dat andere mogendheden voor de zeemilitie den eerste-oefeningstijd stellen op 3 à 4 jaar.

Uit de conclusiën sub 1o. en 2o. kan worden afgeleid, dat de zeemiliciens ten minste 1½ jaar in Indië zullen moeten doorbrengen en derhalve — de duur van heen- en terugreis te zamen stellende op 3 maanden — slechts 3 maanden in Nederland zullen zijn. Nu is eene regeling, waarbij elk half jaar 1/3 deel van de in Indië dienende zeemiliciens wordt afgelost, slechts praktisch uitvoerbaar als de opkomst geschiedt in twee ploegen, waaruit weer volgt, dat, bij een oefentijd van twee jaar, en in de onderstelling, dat alle zeemiliciens eerst 3 maanden in Nederland worden vóórgeoeft en daarna allen naar Indië vertrekken, alsdan in Nederland de schepen gedurende 3 maanden van elk half jaar voor een groot deel met recruten zullen zijn bemand en de 3 overige maanden van het halfjaar het zonder zeemiliciens zullen moeten stellen. Het spreekt vanzelf, dat zulks volstrekt onvereinigbaar is te achten met de eischen, die ten aanzien van de bemanning der vloot in Nederland moeten worden gesteld.

Een en ander leidt vanzelf tot het aanwijzen van een afzonderlijk deel van het contingent voor het bemannen der vloot in Nederland, eene regeling, zooals o.a. ook in Duitschland wordt toegepast, waar van den aanvang af het voor het buitenland bestemde deel der zeemilitie afzonderlijk wordt aangewezen en opgeleid. In ons geval ligt deze oplossing nog des te meer voor de hand, omdat het toch noodig zal zijn uit de zeemilitie een zeker aantal stokers te betrekken, uitsluitend bestemd voor de vloot in het Moederland, aangezien op de vloot in Indië inlandsche stokers kunnen worden gebruikt. Ook voor de militaire kustwacht zijn hier te lande zeemiliciens noodig, waarbij zij opgemerkt, dat de aan deze zeemiliciens te stellen graad van geoefendheid blijkens de tot dusverre opgedane ervaring in ongeveer 8 maanden kan worden bereikt, zoodat voor hen niet gelden de overwegingen, die ten aanzien van de overige zeemiliciens tot een werkelijken dienst van 2 jaar leiden. Voor de zeemiliciens-kustwachter ware mitsdien de duur van den werkelijken dienst op het bestaande wettelijke maximum van 8½ maand te handhaven.

Het contingent zeemilitie zal mitsdien bestaan uit:

a. een gedeelte zeemiliciens-matroos, bestemd voor de vloot in Indië en aangrenzende wateren, met een werkelijken diensttijd van 2 jaar;

b. een gedeelte zeemiliciens-matroos en zeemiliciens-stoker, bestemd voor het overige deel der vloot, met een werkelijken diensttijd van 2 jaar;

c. een gedeelte zeemiliciens-kustwachter, bestemd voor de militaire kustwacht, met een werkelijken diensttijd van 8½ maand.

Het gedeelte sub b zal uit den aard der zaak in tijd van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden moeten kunnen worden gebruikt overal waar zulks in het belang van den Staat wordt gevorderd.

Het aantal dienstplichtigen, waarop voor bemanning der vloot moet worden gerekend, is slechts bij afleiding vast te stellen.

Immers ook bij volledige toepassing van het militiestelsel zullen toch altijd eenige posten, welke door miliciens, wat hun geschiktheid betreft, zouden kunnen worden bezet, aan de vrijwilligers, die noodig zijn om daaruit de onderofficieren te vormen, moeten worden afgestaan; derhalve moet in de eerste plaats worden nagegaan, hoe zal worden voorzien in de behoefte aan onderofficieren.

Voor dit doel zou een marinekweekschool (kaderschool) zijn op te richten, waar jongens, die lust hebben onderofficier te worden en de noodige geschiktheid bezitten, na een nader vast te stellen proef, worden aangenomen en opgeleid.

Wat de voor Indië en, in oorlogstijd, voor Nederland benodigde hoeveelheden zeemiliciens-matroos betreft, zij bedragen respectievelijk 2054 en 1610 koppen, bovendien zullen jaarlijks pl.m. 300 zeemiliciens-stoker en pl.m. 80 onder bijzondere voorwaarden dienende zeemiliciens-kustwachter moeten worden ingelijfd om in den vredesdienst en in de bezetting der militaire kustwachtposten te kunnen voorzien.

Voorts zou een reserve zijn te scheppen door voor alle zeemiliciens den duur van den geheelen dienstplicht te stellen op 5 jaar; aan den daaronder begrepen reservediens van 3 jaren behoeven dan, behalve voor de zeemiliciens-kustwachter, geen herhalingsoefeningen te worden verbonden.

Deze reserve is noodig, zoowel om de voor Nederland benodigde vredessterkte zoo klein mogelijk te houden als om in de behoefte bij oorlog of oorlogsgevaar te kunnen voorzien. Uit deze reserve zal dan het personeel kunnen worden getrokken om de geheele vloot, voor zoover niet in de Indische wateren aanwezig, volledig te bemannen en zal zodoende de eventuele uitzending van een tweede eskader naar Indië mogelijk worden gemaakt.

Wat het voor dit eskader benodigde personeel betreft, dit zal steeds beschikbaar zijn, wanneer de tegenwoordige regeling van den duur van het verblijf voor het vrijwilligerspersoneel in de tropen en in Nederland bestendig blijft.

Wordt op de hiervóór aangegeven wijze van het militiestelsel gebruik gemaakt, dan kan het korps mariniers, als overbodig geworden, vervallen.

Wat nog betreft de voordeelen, toe te kennen aan de zeemiliciens, bestemd voor den dienst in Indië, ontegenzeggelijk zullen de verplichtingen, die worden gelegd op de hier bedoelde zeemiliciens, zwaarder wezen dan voor de overigen. Billijkheidshalve zal hun derhalve eenige compensatie moeten worden gegeven voor de extradiensten, die zij moeten presteeren.

De Staatscommissie zou in overweging willen geven om aan deze zeemiliciens de eerste uitrusting gratis te verstrekken en hun verder van den aanvang af dezelfde soldij toe te kennen als aan de vrijwilligers. Allen beginnende als matroos 3e klasse, zullen zij in den regel kunnen opklimmen tot matroos 2e klasse, de meesten, in het laatste jaar vermoedelijk zelfs tot den stand van matroos 1e klasse en dan de voor dien stand vastgestelde soldij moeten genieten.

Voorts zou de Staatscommissie hun voor elk jaar werkelijken dienst in de tropen, na terugkeer in het Moederland, 1 maand volle soldij als gratificatie willen geven, zoodat deze gratificatie in den regel 1½ maand soldij zal bedragen.

(Wordt vervolgd.)

Uit de O.-I. Mail.

De door pest aangetaste dokter genezende. Zooals wij reeds uit de vorige mail meldten, was de civiel geneesheer van Madioen, dr. Rodenhuis, door pest aangetast. Een correspondent van het Soer. Hb.d. weet nu te melden, dat de smetstof vermoedelijk werd overgebracht door een mier, die den wond van een lijder had aangeraakt en daarna den dokter had gestoken. Dr. Rodenhuis wordt behandeld door dr. Johan te Solo, die injecties heeft gegeven. De toestand was 12 Aug. j.l. bevredigend en het gevaar kon als geweken worden beschouwd.

Over dit geval wordt uit Madioen nog het volgende bericht: „Dr. Rodenhuis bewoont een huis midden in de kotta Madioen. De patiënt werd niet geïsoleerd, het huis en het erf werden niet met gegalvaniseerde ijzeren platen afgesloten. Het gebouw en het erf werden niet gedesinfecteerd. Het pesthuis wordt aanhoudend door belangstellenden en nieuwsgierigen bezocht, die dus gemakkelijk ziektekiemen kunnen overbrengen. Deze toestand vormt wel een schrille tegenstelling met het optreden tegenover inlanders en vreemde oosterlingen die door pest worden bezocht, wier woonhuizen worden afgebroken, wier huisgenooten in barakken worden opgenomen, enz. enz. Deze tegenstelling kan der inlandsche gemeente niet ontgaan”.

Aardbeving te Buitenzorg. Op 13 Augustus half twaalf zijn te Buitenzorg overal vrij hevige aardschokken waargenomen, die circa 30 seconden aanhielden. Ook den volgenden morgen kwamen enkele schokken voor, hoewel lichtere. Zoo lezen wij in De Java Bode.

Watergebrek. De Loc. van 9 Augustus deelt mede dat in verscheidene kampongs watergebrek is. Eenige artesische putten geven geen water meer. De provisoire waterleiding in het Oosten der stad werkt onvoldoende. Aangedrongen werd op het stellen van kranen op de reeds gereed gekomen leidingen der Oenganan-watervoorziening.

Zeesorterdienst. Met de Juliana retourneerde te Batavia de heer Doornweerd, inspecteur bij den postdienst, die voor de eerste regeling van den zeesorterdienst de reis Singapore-Batavia met genoemden stoomer heeft meegemaakt. Ook vertrok naar Padang de heer Reuter, eveneens inspecteur bij de post om den sorterdienst aan boord te helpen regelen.

Een Burgerlijke Stand voor Inlanders. Naar aanleiding van een den directeur van justitie door den landvoogd verstrekte opdracht om het denkbeeld tot invoering van een Burgerlijken Stand voor niet-Christen Inlanders op Java en Madoera in studie te nemen, wendde bedoelde directeur zich per circulaire tot de residenten van Java en Madoera met het

HAAGSCHE KUNSTHANDEL

119 NOORDEINDE 119.

Ruime sortering GRAVUREN, in zwart en artistique hand gekleurd. ETSEN, AQUARELLEN en TEGELS van de goedkoopste tot de duurere soorten.

GRATIS VERPAKKING VOOR INDIË bij aankoop vanaf f 10.—.

MAILKOFFERS. DEKSTOELEN. HANGMATTEN.

H. W. v. BRAKEL & Zn.

HOFMEDEN

PIET HEINSTR. 15 - TELEPH. H. 1767

FABRIEK VAN STIJLHAARDEN

INSTITUUT VOOR MEISJES

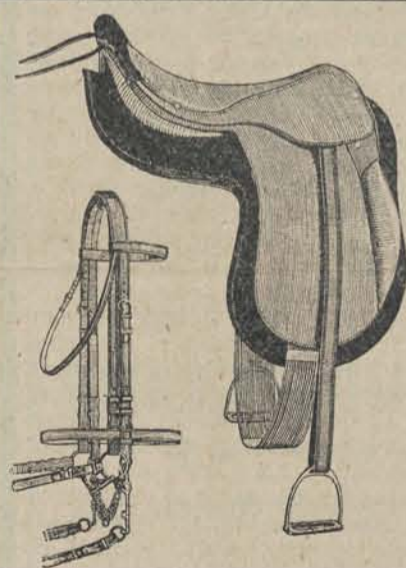
EXTERNAAT ————— BEPERKT INTERNAAT
KRONENBURGERSINGEL 2 en 4 NIJMEGEN (HOLLAND)

School- en Pensionsgeld internaat f 800.—
Met inbegrip der vacaties . . . f 1000.—

De Directrice: A. J. NELCK.

F. W. VAN WIJK = DAMES-
KLEERMAKER.
Tollensstraat 118. - Teleph. 3235.

Speciaal adres voor:
PLUCHEMANTELS, BONTMANTELS
- en TAILOR-MADE COSTUMES -
NAAR MAAT.

VERWEEGEN & KOK

Hoogstraat 23
DEN HAAG

Kalverstraat 88-90
AMSTERDAM

COMPLETE

Harnachementen
voor Ned.-Indië

Geillustr. Prijscurant
wordt op aanvraag
gaarne toegezonden ::

VACANT

LUXEBROOD-FABRIEK PAUL C. KAISER

HOFLEVERANCIER

ENGELSCHES CAKES,
Prima en gewone, in verschillende smaken.
TULBAND in verschillende grootte.
Prima en gewoon KRENTENBROOD.

verzoek hem van advies te dienen aangaande de volgende punten:

Is het mogelijk en wenschelijk een Burgerlijken Stand voor alle niet-Christen Inlanders in te voeren, met verplichting tot aangifte van geboorten en overlijden?

Douwes Dekker verhoord. Het Bat. H. bl. d. deel mede, dat de resident van Batavia in opdracht der regering den heer Douwes Dekker een verhoor heeft afgenomen op grond van art. 48 van het Regeeringsreglement.

Dit verhoor liep over de voortzetting van de propaganda voor de Indische Partij, ook nadat aan deze partij de rechtspersoonlijkheid was geweigerd. En over een artikel in de *Expres*, getiteld „Onze Helden” en strekkende tot verheerlijking van Tjiplo Mangoenkoesomo en Soewardi.

Omtrent den loop van dit verhoor kwam de J. a. v. a. b. o. d. e. het volgende te weten:

Aan den heer Douwes Dekker werd allereerst de vraag gesteld, of hij erkent, dat hij voor de denkbeelden en beginselen, die de Indische Partij wilde verwezenlijken, in artikelen in de *Expres* nog propaganda heeft gemaakt nadat aan de I. P. rechtspersoonlijkheid was geweigerd.

D. D. erkende dit, maar merkte op, dat bij de ontvangst van de deputatie uit de I. P. door den G. - G. , Z. E. in uitzicht had gesteld, dat de rechtspersoonlijkheid zou worden verleend, indien der regering bleek, dat het in de statuten neergeschreven program het werkelijk program der vereniging was. D. D. leidde daaruit af, dat de vereniging om haar politiek karakter werd verboden en niet om haar statutaire beginselen. Immers er werd verwezen naar art. III R. - R.

Voorts erkende D. D. de schrijver te zijn van het bovenvermelde artikel „Onze Helden” en poogde hij zijn recht, om aldus zijn vrienden te verdedigen, te handhaven op grond dat hem niet bekend was, waarvan zij door de regering worden beschuldigd. De heer D. D. verzocht zich nader schriftelijk te mogen verdedigen en vroeg daartoe vergunning een rechtsgeleerden raadsman bij zich te mogen ontvangen zoo vaak hij dit wenschte.

Voor de schriftelijke verdediging is hem een tijdsverloop van zeven dagen gelaten. De beslissing van den gouverneur-generaal over de interneering valt uiteraard eerst na dien termijn. *)

Een van Heutsz-droom verwezenlijkt! De Gajoe-weg, diezer dagen eindelijk gereed gekomen, is ondernomen na den bekenden militairen tocht van overste Van Daalen door de Gajoe- en Alaslanden. Van Heutsz oordeelde het toen noodig, dat beide landstroken in 't nog zoo weinig bekende midden van Noord-Sumatra door een flinke heirbaan met de aangrenzende gewesten zouden verbonden worden. Van Atjeh uit zouden de Gajoe-landen benaderbaar worden gemaakt van Sumatra's Oostkust uit de Alaslanden. Later zouden beide verbindingswegen wederling samengeschied worden. Het in die dagen nog woelige binnenland zou aldus aan de ordeeliker buurgebieden worden vastgeklonken.

De Gajoe-weg loopt van Bireuen aan de Atjehtram in 't Noorden tot het Laut-Tawar.

Ambachtsonderricht voor Bataks. Dr. C. W. Jansen heeft, alvorens Deli weer te verlaten, ook zijn aandacht nog gewijd aan een zaak, welke nog geheel nieuw is: ambachtsonderwijs voor Bataks. Heeft men in het Tobasche de vakonderwijsinrichtingen te Narimonda en Lagoe Roti, in de Karolanden bestaat nog hoegenaamd geen leiding op ambachtsg gebied.

Het plan is nu ontworpen om voor rekening van het Bataksch Instituut te Brastagi een eenvoudige inrichting te openen, waar Bataks — en wel uitsluitend Bataks — onder deskundige leiding in de voornaamste ambachten praktisch kunnen worden bekwaamd. Ze zullen dan dadelijk, wanneer ze de noodige kundigheid verworven hebben, te werk kunnen gesteld worden bij den villabouw, of wel zich als ambachtslieden aanmelden in het laagland, waar immers zoo groote behoefte aan vaklieden bestaat, schrijft de Sum. Post.

Door omstandigheden zal de opening van deze inrichting eerst in 't begin van het volgend jaar plaats kunnen vinden.

Suriname.

Uit Londen seint men aan de N. R. Ct. (Ochtendblad A) van 5 Sept.: „Volgens een telegram van St. Michael's is het 29 Aug. 11. van Amsterdam naar Paramaribo vertrokken Nederlandsche mailstoomschip Jan van Nassau met brand in de lading te St. Michael's binnengelopen.

Uit Amsterdam meldt men aan hetzelfde blad (Avondblad D van 5 Sept.):

Het stoomschip Jan van Nassau, van den Kon. W.-Ind. Maildienst te Amsterdam, is op de uitreis te Ponto Delgada (Azoren) (zie Ochtendblad van heden) met brand in het grootruim, waarin stukgoederen geladen waren, binnengelopen. Men slaagde er in den brand, die nog al schade aan de lading teweeggebracht heeft, te blussen, door het ruim onder water te zetten. De oorzaak

kan de directie van den K. W. I. M. ons nog niet mededeelen.

In het Ochtendblad C van 7 Sept. nog dit bericht uit Londen:

Volgens een telegram uit St. Michael's is het vuur in het ruim no. 2 van het stoomschip Jan van Nassau gebluscht. De geheele lading van dat ruim is door zeewater en verhitte beschadigd.

Verder wordt nog gemeld, dat het vuur in de bunkers is ontstaan.

In ons vorig nummer maakten wij melding van de zending van een commissie naar Britsch Guyana om er de instelling van plaatselijke besturen te bestudeeren. De West van 8 Augustus deelt nu mede dat de commissie te Paramaribo is teruggekeerd. Twee leden der commissie waren zoo welwillend, aan De West enkele bijzonderheden over de reis mede te deelen.

De heeren waren zeer ingenomen met de hoffelijke ontvangst bij de Engelsche naburen en met de bereidwilligheid, waarmede alle gewenschte inlichtingen werden verstrekt.

Op de vraag van De West, in hoeverre die commissie het systeem van zelfbestuur in Demerara kan aanbevelen voor overneming in Suriname, verklaarde men geen antwoord te kunnen geven, daar de commissie haar rapport nog niet bij den gouverneur heeft ingediend.

Er was echter geen bezwaar om op te merken, dat — zooals vanzelf spreekt — het in de praktijk niet altijd zoo vlot gaat als in theorie. Ook hier geldt: het is niet al goud wat er blinkt. Ook is lang niet iedereen tevreden met de bestaande regelingen. Bitter wordt bijv. vaak geklaagd over de „tirannie” van de Local Government Board.

Ten slotte dient in 't oog te worden gehouden, dat de bestuursregelingen zich moeten aanpassen aan plaatselijke toestanden, en dat omgekeerd die plaatselijke toestanden van invloed zijn op de regelingen, die tot stand komen. Men kan dan ook dergelijke regelingen niet maar klakkeloos overnemen in andere landen. Het succes van een systeem als in Demerara bestaat, is ook in hooge mate afhankelijk van de dichtheid van het centrum, waar het wordt toegepast.

Uit hetzelfde blad nog de volgende berichten:

„De gouverneur heeft gisteren een telegram ontvangen van den minister van koloniën, met bericht dat de derde bacovenverscheeping per Imataka wederom door den heer ter Laag aan de firma Booker Brothers is verkocht, voor dezelfde prijzen als de tweede verscheeping.

De derde verscheeping per Imataka zal ongeveer 25 Augustus van Paramaribo vertrekken.”

„Naar wij vernemen is een gerechtelijk onderzoek geopend tegen luitenant Meijnema, onder beschuldiging, dat hij opzettelijk niet voldaan heeft aan de opdracht om eenige weken geleden naar Nederland te vertrekken.

Men herinnert zich, schrijft het blad, dat dezelfde beschuldiging reeds onderzocht werd door twee officieren van de Zeeland, die den opzet niet bewezen achtten.

In den kriegsraad voor de behandeling van deze zaak zijn benoemd, behalve mr. P. Carst en mr. G. v. d. Flier, die ambshalve voorzitter en auditor militair zijn, de kapitein op non-activiteit C. M. H. Kroesen, de eerste luitenant der Infanterie Verhoeven en Meijer en de officier van gezondheid L. G. Bergen”.....

Nog deelt het blad mede, dat de Surinaamsche Padvinders een oefening hebben gehouden onder leiding van Albert Vogel, die ook van de jeugd de harten wint. Er was sprake van een tweede oefening onder zijne leiding.

Uit De West van 12 Aug.:

„De gouverneur heeft wederom een regeringstelegram ontvangen, in zake de bacovencultuur. De minister seinde: Zend spoedigst ten behoeve Ter Laag voldoende gegevens betreffende oorspronkelijke bacovenvelden: hoeveel onbeplant; hoeveel uitsluitend bacoven, hoeveel tusschencultuur; met opgaaf van leeftijd in jaren van tusschencultures; en hoeveel nu vruchtdragend.

De commissie van advies in zake de bacovencultuur heeft onmiddellijk stappen gedaan om van de planters de noodige opgaven te bekomen ter beantwoording van dit telegram.

Alles wijst er op, dat er gegronde hoop is op het tot stand komen van een krachtige combinatie, die kapitaal zal verschaffen om de cultures voort te zetten, terwijl nu ook de afzet verzekerd is.

Maar..... terwijl het gras groeit sterft het paard. Van „hoop” alleen kan men niet leven, en de ondernemingen voortzetten tot de toekomst geregeld is. Elk oogenblik kan men vernemen, dat plantages stop gezet zullen moeten worden, door gebrek aan middelen. Ons dunkt, het gouvernement moet hier helpen, en uit het subsidie, hetwelk bestemd was voor een op te richten landbouwbank, het noodzakelijkste voorschieten om de zaken gaande te houden. Het gaat niet aan, het schip te laten zinken in zicht van de haven”.....

Hillmer & Co.

Noordeinde 58. Telef. 1667.

PIQUÉ HEMDEN

f 2.75, f 3.50, f 4.—, f 4.50.

ENGELSCH HEMDEN

steeds de nieuwste Dessins van af f 2.50.

Rijke keuze **DASSEN.**

Gemaakte en Zelfbinders.

LIBERTY

VRAAG FRANCO STALEN VAN

ONVERSCHIETBAAR KATOEN

VOOR BLOUSES, JAPONNEN & KINDERJURKEN 78% M BREED IN 20 FRAAIE KLEUREN

Fl. 0.85 PER MTR

EENIGE VERTEGENWOORDIGERS IN NEDERLAND

METZ & C HOOGSTRAAT 10 'S GRAVENHAGE EN LEISCHESTRAAT AMSTERDAM

BOUWT

OP

„Oud-Wassenaer”,

„Groot-Hæsebroek”

- of „De Pauw”. -

Inlichtingen te bekomen bij de bekende Kantoren.

P. VAN DEN BRUL.

AMSTERDAM. DEN HAAG. HOORN. LEEUWARDEN.

HEEREN- EN JONGENSKLEEDING.

KLEEDERMAKERIJ VAN DEN EERSTEN RANG.

Schoenleesten naar maat.

— EENIG ADRES voor Nederland. —

„Het nut van individuele leesten wordt door iederen voetspecialiteit erkend en als onmisbaar aanbevolen”.

— Voor Indië speciale bewerking. —

G. J. VAN DEN BERG JR.
De Carpentierstraat 4 - DEN HAAG.

*) Men seinde uit Batavia d.d. 6 Sept. aan de N. R. Ct.: Hedenmiddag zijn Douwes Dekker, dokter Tjiplo Mangoenkoesomo en Raden Mas Soewardi Soerianingrat per Duitsche mail naar Europa vertrokken.

De West van 19 Augustus schrijft: „Eenigen tijd geleden hebben wij medegedeeld, dat het opperbestuur in Nederland overwoog de afkondiging bij Koninklijk besluit van eenige urgente regelingen betreffende de balata-industrie.

Wij kunnen thans uit goede bron mededeelen, dat dit waarschijnlijk niet zal geschieden. De gouverneur heeft tegen een regeling bij koninklijk besluit ernstige bezwaren aangevoerd, oordeelende, dat in de kolonie met meer lokale kennis over zulke aanleggen geoordeeld kan worden.

Met groote voortvarendheid is men toen aan het werk gegaan om een nieuwe balata-verordening te ontwerpen, regelende de uitgifte van concessies, de exploitatie, enz. Dit ontwerp schijnt zoo goed als gereed te zijn.

Voorts zijn stappen gedaan voor de lang verbeide afkondiging van het arbeidscontract. Eenige kleine wijzigingen zullen worden voorgesteld in de reeds door de Staten aangenomen verordening, waarna men hoopt nog dit jaar het arbeidscontract te kunnen afkondigen. Het zij zoo!”

**

„Onze meermalen dood verklaarde mijnindustrie — aldus De West van 12 Aug. — wenscht niet te sterven. Dat blijkt uit de groote activiteit, die thans op tal van plaatsen in het binnenland ontwikkeld wordt op het gebied van goudonderzoek. Dat blijkt ook uit het feit, dat j.l. Zondag hier een speciaal gecharterd stoombootje van Demerara aankwam om dynamiet aan te voeren voor mijnbouwkundige onderzoekingen in het Mindrinet-gebied (placé de Jong). De lading bestond uit 80 kisten dynamiet. Na het eerste onderzoek op station Nieuw-Amsterdam, werd aan de boot vergund door te varen naar Beekhuizen, waar de gevaarlijke lading voorloopig is gelost, in afwachting van het vervoer naar het placé.

Het dynamiet is aangevoerd per s.s. Purini. Tevoren had men de lading toevertrouwd aan een kleinere boot, die ook inderdaad uit Demerara vertrok, maar na eenige dagen terugkeerde met de mededeeling, dat men Suriname niet kon vinden. Het klinkt haast ongelooflijk! Te meer waar een onzer koloniale mailstoomers, op de jongste reis van Demerara — gepraaid door noodseinen van het bootje, dat ergens onder den wal was gaan liggen — aan den kapitein had opgegeven, waar hij zich bevond, en dat hij slechts de kust behoefde te volgen om het vuurschip van Suriname te bereiken. Wellicht heeft men verzuimd op te geven, in welke richting men de kust moest volgen, en heeft het bootje alzo abusievelijk de kust gevolgd in de richting naar Demerara!”

**

Naar De West mededeelt bevat de Paramaribo Times een bericht over de Nevada Delka Copper Mining Co., die een pompinstallatie voor goudwasscherij heeft opgericht op een deel van de concessie der Saramacca Co.

Het blad verneemt, dat de eerste clean up na enkele dagen werken een productie gaf van 1500 gram goud. Moge het zoo voortgaan!

**

De West van 15 Augustus meldt:

Weer is een telegram ontvangen van den minister, ditmaal om te vragen, welke minimum hoeveelheid bacoven voor driewekelijkse verschepingen in 1914 kan worden gegarandeerd.

**

In De West van 19 Aug. een interessant hoofdartikel over Javaansche immigratie. Na er op te hebben gewezen, dat de emigratie van Javanen naar Suriname nooit bijzonder vlot is gegaan, geeft het blad een overzicht van de moeilijkheden, waarmede de werving van een voldoende getal emigranten gepaard gaat. „Het agentschap op Java — aldus vervolgt het blad — heeft dan ook nu reeds verklaard, indien niet terstond ingrijpende verbeteringen tot stand komen, het volgende jaar niet in staat te zullen zijn aan een aanvraag te voldoen.

De toestand is dus bepaald ernstig, ja, hachelijk. Ingrijpende maatregelen worden niet in een vloek en een zucht tot stand gebracht. Zoodat — tenzij de omstandigheden op Java zich weder wijzigen ten gunste der emigratie — het volgend jaar niet mag worden gerekend op aanvoer van arbeiders uit Java.

Het spreekt vanzelf, dat een en ander het ontwerp is geweest van gezette overweging in Suriname.

Het denkbeeld is nog geenszins losgelaten om te trachten door een andere regeling voor het transport het dépotverblijf op Java te verkorten, vermoedelijk door niet meer via Amsterdam te vervoeren, doch gebruik te maken van een overscheep-haven aan de Middellandsche Zee of elders. De betrokken scheepvaartmaatschappijen zijn thans bereid tot medewerking in die richting, maar het afzenden van kleine transporten en de overscheeping daarvan in een tusschenhaven, zullen alweer de kosten dezer immigratie belangrijk doen stijgen.

Voorts vernemen wij, dat de gouverneur van Suriname de aandacht van den gouverneur-generaal van Indië heeft gevestigd op de maatregelen, die dit jaar in Britsch-Indië zullen worden getroffen in het belang der emigratie. Zooals bekend, zullen in Britsch-Indië de verschillende emigratie-agentschappen vereenigd worden (daaronder begrepen het

agentschap, dat werft voor Suriname) en onder de centrale leiding komen van een Engelsch ambtenaar. De concurrentie tusschen de verschillende agentschappen zal daardoor vervallen, en tevens zullen verschillende misbruiken verdwijnen, die uit de werving voortvloeiden. De leiding van een regeeringsambtenaar zal het vertrouwen in de emigratie doen toenemen. Door een dépot in het binnenland te vestigen zal men de werving bevorderen en de gelegenheid tot emigratie meer bekend maken, zoodat men zich voorstelt, dat ten slotte zij, die lust hebben tot emigreren, zich uit eigen beweging zullen komen aanmelden, evenals geschiedt met personen, die zich aanmelden voor militairen dienst.

Wellicht ware in die richting op Java ook verbetering te brengen in de emigratie naar verschillende landen.

Men mag verwachten, dat in deze niet vergeefs een beroep wordt gedaan op de medewerking van gouverneur-generaal Idenburg, die als oud-gouverneur van Suriname de Javaansche immigratie alhier uit eigen aanschouwing kent en dus haar belang voor wederzijdsche partijen kan beoordeelen.”

Curaçao.

De oprichting eener afdeeling der Padvindersonorganisatie is tot stand gekomen na eene oproeping van belangstellenden tot bijwoning eener vergadering. De Cur. Ct. schrijft hierover:

„Tegen het einde der vergadering maakten een 8-tal jonge dames zich verdienstelijk door de aanwezigen te verzoeken lid der Padvindersonorganisatie te willen worden. Haar optreden had zeer veel succes, want 76 der aanwezigen traden onmiddellijk toe, welk aantal in den loop der week nog met eenigen vermeerderd werd.

Nadat te 9 uur de vergadering met een woord van dank voor de getoonde belangstelling door den heer Kessler gesloten was, werden in een na-vergadering eenige huishoudelijke zaken besproken. Het bestuur verdeelde de werkzaamheden als volgt: de heer Leon V. Leyba, Voorzitter, S. E. L. Maduro, Vice-Voorzitter, C. N. Winkel, penningmeester, C. K. Kesler, secretaris, en leden de heeren C. F. v. Baak, Edwin Senior, J. D. Capriles, Mr. B. de Graay Fortman, J. Sutherland.

Als hoofdleider der oefeningen zal optreden de Luit. H. W. L. van Meeuwen, terwijl zich bereid hebben verklaard die oefeningen practisch te leiden de volgende heeren: J. G. Veeris, P. A. Rigaud, A. Manuel, C. B. J. Wijtenburg, G. Troost, C. K. Kessler en N. Smit.

In de volgende week zal het bestuur trachten een vergadering, nu voor jongelieden te houden, waar gelegenheid gegeven zal worden, zich als aspirant-padvinder op te geven en waar de heer Troost voor dezen het doel der organisatie zal uiteenzetten.”

**

Aangaande de reis van den heer v. Dussel schrijft de Wekker:

„Met de Hollandsche boot Prins Willem I is ll. Maandag de heer G. B. Dussel, die eenigen tijd geleden tijdelijk belast werd met de betrekking van landbouwkundige, of, zooals het hier heet, tijdelijk als zoodanig werd benoemd, naar de Vereenigde Staten van Amerika vertrokken om, in gevolge opdracht van ons Koloniaal Bestuur, zich in dat ook op landbouwgebied op een hoogen trap van vooruitgang staande land op de hoogte te stellen van 't „dry-farming-system” en, naar bevinding, dit stelsel hier al dan niet toe te passen.

De streken in de V. S., waar dat stelsel aangewend wordt, kunnen in vergelijk met het droge Curaçao waterrijk worden genoemd en indien zij zelfs geheel waterloos waren, dan nog zou haar klimaat dat vrij koud is, in vrij hooge mate de uitoefening van den landbouw bevorderen, hetgeen hier niet gedaan kan worden door de alles verschroeiende felle zonnestralen en de daardoor veroorzaakte groote warmte.

Zonder water is geen landbouw mogelijk en alle pogingen, die zonder dat element aangewend worden, zullen nihil ten gevolge hebben en alle gelden, die tot verwezenlijking van dat hersenschimmig ideaal besteed worden, kunnen als in de diepe zee geworpen worden beschouwd.

Landbouw en visscherij kunnen hier niet anders worden uitgeoefend dan zooals zij tot nu toe, na tal van proefnemingen en evoluties in vroegere jaren, gebleken zijn, te kunnen worden uitgeoefend.

Men wijze ons op één, op één enkele verbetering, na het verteren van zulke aanzienlijke sommen, op een der twee gebieden verkregen! Praktische resultaten laten nog altijd op zich wachten. Op het papier staat er het een of ander van, doch in werkelijkheid... nihil. Dit zal ook het resultaat zijn van de reis van onzen tijdelijk aangestelden landbouwkundige, die zijn reiskosten zal opstrijken, maar, ondanks ijver en toewijding bij het bestudeeren van bedoeld stelsel, niets aan den bestaanden landbouwtoestand zal kunnen veranderen. Qui vivra verra!”

**

Uit eene correspondentie uit Saba aan de Amigoe ontleenen we het volgende:

„Bij gebrek aan enig belangrijk nieuws, een on-

Gebr. P. H. CAMINADA
 LANGE HOUTSTRAAT 3
 HAAG - Telefoon 713
 SPECIAAL ADRES VOOR ALLE OPTISCHE ARTIKELN.
 BRILLEN, KIJKERS, ENZ.
 AANLEG EN ONDERHOUD VAN ELECTR. LICHT- EN SCHELGELEIDINGEN.

RIPPEN

PIANOHANDEL
 PIET HEINSTRAT 42
 ELANDSTR. 17 TEL. 4683
 VERHUREN   STEMMEN

HEINEKEN'S
 Glazenwasscherij

□ STOOM JALOEZIEËN. □
 en ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek v. Geschilderde
GORDIJNEN

in meer dan 500 dessins.

„Klenus” Stofzuig-
Machine.

HOF- EN RIJKSLEVERANCIERS
 's-GRAVENHAGE

Kettingstraat no. 6 TELEFOON
 : 2478. f : :

DE WEKKER
HEULSTRAAT 2-18

ONTVANGEN:

de Gegarneerde en

Ongegarnede Hoeden

in alle prijzen

VACANT

noozel weerpraatie. Wij mogen dit jaar niet klagen; alles ziet er beter uit dan verleden jaar.

Wel liet het zich eenigen tijd geleden aanzien, dat we een kleine repetitie zouden gaan krijgen van de droogtemisères van den vorigen zomer, doch herhaalde regenbuien hebben het verkeerd, zoodat iedereen dit jaar een mooien oogst van zijn grond verwacht.

Afgelopen week heeft zich hier een aardbeving doen gevoelen, die ook waargenomen is op al deze eilanden boven den wind. Wat de oorzaak er van wezen moge, zeker is het, dat zij hier op Saba sterker is gevoeld dan op onze buurteilanden.

De duur der beving was zeker 12 seconden lang, wat ongetwijfeld voor deze gewesten een zeer zware noemen is."

**

De Vrijmoedige verneemt uit St. Martijn: „Het Fransche stoomschip „Marie-Galante" heeft verleden week, komende van Marigot, alwaar het de haven was gaan peilen, onze reede aangedaan. Uit goede bron vernamen wij, dat Marigot, de hoofdplaats van het Fransche gedeelte van ons eiland, in het begin van October a.s. over St. Kitts in stoomverbinding met Guadeloupe zal worden gebracht.

Twee zeer hevige schokken van aardbeving zijn in den loop dezer maand hier gevoeld, zonder echter ongelukken te hebben veroorzaakt."

**

De Wekker schrijft:

„Te Oranjestad, op Aruba, heeft een felle brand, tot welks blussing alle middelen ontbraken, het rijkelijk van alle goederen voorzien magazijn van den heer Adriaan Laclé in den nacht van Donderdag op Vrijdag van verleden week in de asch gelegd. Persoonlijke ongelukken zijn bij die gelegenheid niet voorgekomen, doch groot is de schade, die door genoemden heer is geleden en op 150.000 wordt geschat, want het magazijn, noch de daarin aanwezige goederen waren tegen brandschade verzekerd.

Men schijnt den brand aan moedwil toe te schrijven."

**

Naar aanleiding van de mislukte omwenteling van Castro schrijft de particuliere correspondent der N. Rott. Ct. in het Avondblad B van 1 September j.l. onder den titel: „Castro op het oorlogspad" eenige bijzonderheden aangaande Castro's revolutieopgingen een paar jaren geleden. Hij had toen zijn broeder Carmelo opgeïtrazen troepen te verzamelen aan de Columbiaanse grens en hem te waarschuwen, als alles gereed was voor den inval, maar toen Castro kwam op het afgesproken bericht, was hij zoo ontuchtend over het geringe aantal manschappen, dat hij in woede ontstak, zijn trouwensmannen allereerst uitschold over de hem aangedane beleediging om hem zulk een klein roepje te commandeeren te geven en onmiddellijk vandaar vertrok.

Carmelo Castro is onlangs uit Columbia verwijderd en bevond zich begin Augustus op Curaçao.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De Inlandsche pers is verbaasd over de houding van het komitee Boemipoetra te Bandung, dat zich gevormd heeft voor de herdenking van de onafhankelijkheid van het moederland, gelden gevraagd heeft om deel te nemen aan de feesten, en toch langs anderen weg getracht heeft de Inlanders op te zetten om zich buiten alle vrolijkheid op den gedenktag te houden. Maar genoemde pers begrijpt ook de houding van het bestuur niet, dat zich de dwaasheid van het Inlandsch feestcomité zoo aangetrokken heeft, dat het de leden daarvan, Dr. Tjiptomangoenkoesoemo, Abdool Moeis, Wignjadisastra en Soewardi gevangen heeft doen nemen. Laatsgenoemde was de secretaris van het comité en heeft in een brochure, getiteld: „Als ik eens Nederlander was", in het Hollandsch en in het Maleisch gesteld, volgenderwijs lucht gegeven aan zijn haat tegen de Hollanders. Dom en grof is het van de Hollanders, zegt hij, als zij de Inlanders mee laten feestvieren. Daar ligt iets onwelvoegelijks in, het lijkt mij zoo ongegeneerd, zoo ongepast, indien wij — ik ben nog altijd Nederlander in verbeelding — de Inlanders laten meeuichen bij de herdenking onzer onafhankelijkheid. Wij kwetsen hen eerstens in hun fijn eergevoel, doordat wij hier in hun geboorteland, waar wij overheerschen, onze vrijheid herdenken. Wij jubelen thans, omdat wij honderd jaren geleden verlost werden van een vreemde heerschappij, en dit alles zal nu plaats hebben ten aanschouwe van hen, die nog steeds onder onze heerschappij staan. Zouden wij niet denken, dat die arme geknechten niet eveneens snakken naar het oogeblik, dat zij, als wij nu, eenmaal zulke feesten zouden kunnen vieren? Of meenden wij soms, dat wij door onze lang doorgezette, geestdoodende fnnik-politiek den inboorlingen alle menschelijke zielsgevoelens hadden gedood? Dan zouden wij doch zeer zeker bedrogen uitkomen, want zelfs de onbeschaafde volken verwenschen allen vorm van overheersching. Als ik Nederlander was, zou ik dan ook geen onafhankelijkheidsfeest vieren in een land,

waar wij het volk zijn onafhankelijkheid onthouden. Geheel in de lijn van dezen gedachtengang is het onbillijk niet alleen, maar ook ongepast, om de Inlanders te doen bijdragen ten bate van het feestfonds. Beleedigt men ze reeds door het dee der feestelijke herdenking zelf van Nederland's vrijheid, thans maakt men ook hun beurzen ledig. Voorwaar een moreele en stoffelijke beleediging! Neen, voorwaar, als ik Nederlander was, — zoo eindigt hij — ik zou nimmer zulk een jubileum willen vieren hier in een door ons overheerscht land. Eerst dat geknechte volk zijn vrijheid hergeven, dan pas onze eigen vrijheid herdenken."

De Pewarta Soerabaja zegt, dat deze brochure geacht wordt te zijn opruiend, en dat daarom de assistent-resident van Bandung daarop beslag heeft doen leggen. — Ook in de drukkerij van de Oetoesan Hindia te Soerabaja is, volgens de Perniagan, onderzoek gedaan. Ook daar heeft de Justitie deze circulaire gevonden en daarop beslag gelegd. Zij waren nog niet verspreid. Wij zouden gaarne het gezicht hebben willen zien van de directie en redactie van de O. H., zegt de Perniagan, toen zij de Justitie op haar dak kreeg. — De Pembrita Betawi meldt ook, dat te Soerabaja 250 exemplaren van de brochure bij de O. H. gevonden werden. Raden Tjokroaminoto, hoofdredacteur van dit blad, was tijdens het onderzoek der Justitie op reis voor de zaken der S. I. en de vorming van een centraal comité. Hij is nu voor den Raad van Justitie opgeroepen. De voorzitter van de afdeling Batavia van de S. I. heeft, volgens de Perniagan, ± 1000 exemplaren van het vlugschrift van Raden Soewardi ontvangen, die hij evenwel terstond, uit eigen beweging, aan het Hoofd van Plaatselijk Bestuur te Batavia heeft afgegeven. Stellig om van de soesah en medeverantwoordelijkheid af te zijn, zegt het blad. — Ook in Solo wordt, volgens hetzelfde blad, verondersteld, dat de onderwerpelijke circulaire verspreid zijn. — De Perniagan geeft verder een kort verhaal van de opvatting van de reeds genoemde Inlanders. Zij had den 30en Juli 's middags 4 uur plaats. Wignjadisastra was ook redacteur van de Kaoem Moeda. De politie werd bijgestaan door de gewapende macht. Het Bestuur toch verwachtte verzet van de zijde der Inlandsche bevolking bij de inhechtenisneming van het Inlandsche feestcomité. Dit had ook in „De Expres" een artikel geschreven, dat verzet tegen de overheid predikte. De gevangenneming had zóó onverwacht plaats, de voorzorgsmaatregelen waren zóó goed genomen, dat niemand, behalve de betrokken personen, er iets van gemerkt heeft. Al had de bevolking nog te hulp willen komen, zij had voor een voldongen feit gestaan. Er waren geen toeschouwers. Binnen drie kwartier was alles afgelopen en waren de vier Inlanders in de boei. Vooraf werden het station van de S.S. en de werkplaatsen door militairen bewaakt, zoomede het residentskantoor, postkantoor, telefoonskantoor, de kaboe-paten (regentswoning), het residentshuis, de assistent-reidentswoning, de gevangenis enz. Ook de cavalerie van Tjimahi werd gereed gehouden tot beveiliging van de telegraaf- en telefoonverbindingen. Deze voorzorgsmaatregelen bleken onnoodig; alles verliep rustig. Eerst werd Tjipto naar de boei gebracht. Hij is geparenteerd aan den Soenan van Solo, werd er gezegd. Hij bood geen weerstand. Daarna ging Soewardi er in, ook zonder verzet. Wignjadisastra, een Bantammer, werd door den tjamat (onderdistrictshoofd) van Katjakatjakoelon in zijne woning gevangen genomen. Hij ging ook gewillig mede. De mantri politie nam den Sumatraan Abdool Moei in hechtenis, ook zonder eenigen tegenstand. Allen waren varrast en werden overrompeld. Tjipto vroeg om een kop koffie. Soewardi riep uit: „ik ben van het Pakoe Alamsche Vorstenhuis". „Dat zal je niets helpen", zeide de schout. Zij werden door den resident en assistent-resident verhoord. Des avonds half zeven was alles afgelopen en Bandung even rustig als altijd. Alsof er niets gebeurd was, gingen de bioscoop en andere publieke vermakelijkheden door, die even goed als anders door de Inlanders bezocht werden. De Europeanen wisten niets van deze gevangenneming, keken alleen verwonderd, toen zij zooveel militairen op de been zagen.

Men kan zich niet voorstellen, dat op grond van den inhoud van deze circulaire alleen de inhechtenisneming van deze Inlanders heeft plaats gehad. Vermoedelijk heeft het Bestuur nadere aanwijzingen gevonden, die verband hielden met een clandestiene, opruiende voortzetting van de beweging, door de opgeheven Indische Partij op touw gezet. De Perniagan vernam verder, dat de Officier van Justitie bij den Raad van Justitie te Batavia aan den Raad verzocht heeft, de meer genoemde Inlanders te vervolgen wegens overtreding van de art. 11 en 26 van het Drukpersreglement. Den 31en Juli werden zij met den eersten trein naar Batavia opgezonden. Dienzelfden dag had een buitengewone zitting van den Raad van Indië plaats, die gepresideerd werd door den Gouverneur-Generaal en mede werd bijgewoond door Mr. Cordes, Directeur van Justitie. Eenige gisting is nu wel onder de Inlanders verwekt geworden. Zoo besluit bovengenoemd blad.

1ste Rotterdamse
Maatschappij van verzekering tegen ongevallen
Oudehavenkade n. l. Plan C, Rotterdam.
Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING
Individueele **ONGEVALLENVERZEKERING**,
AUTOMOBIELVERZEKERING, Enz. Enz.
VRAAGT PROSPECTUS.
Hoofdvertegenwoordiging voor Ned. Oost-Indië
te **SOERABAIA**.

VLEU PIA KUNSTPEL- ORG VERHUUR.	GOOSEN & SWAGERMAN DEN HAAG - BOEKHORSTRAAT 149.	GELS. NO'S. PIANO'S. ELS.
PIANO's van 15.— VLEUGELS „ -8.—		p.m. of 50.— p.j. af. „ „ -80.— „ „
REPARATIE. RU		STEMMEN. IL.
Afd. Gebruikte SPECIELE INRICHTING voor de		Instrumenten. voor het GEREEDMAKEN TROPEN.

WAROONG DJAWA INDISCH RESTAURANT

à la Carte

Kortenaerkade 10 - DEN HAAG.

TELEPHOON No. 4882.

Dagelijks geopend van 12—7 uur. Voor uitzending wordt f 0.25 bestelloon gerekend, tenzij afgehaald.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA", SPUISTRAAT 16, DEN HAAG - TEL. 3768.

GUNSTIG GELEGEN IN HET MIDDEN DER STAD.
LIFT - ELECTRISCH LICHT - CENTRALE VERWARMING.
80 KAMERS EN SALONS.PLATS DU JOUR 50 Ct. - DINERS VAN f 1.50 EN HOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.J. DEN HARTOG,
gedurende 15 jaar Oérant van Rest. RICHEL.

DE BAS & Co., Bankiers HEERENGRACHT 17 - 's-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE

BANKZAKEN.

SAFE - INRICHTING.

HUPFELD'S FILIAAL

DIRECTIE:

DUWAER & NAESSENS

PIANO-, PHONOLA- en MUZIEKHANDEL

IS GEVESTIGD:

's-GRAVENHAGE

AMSTERDAM

Kneuterdijk/Heulstraat,
Tel. No. 27.Stadhouderskade, 19,
Tel. No. 4698.

VACANT

WAT DE CHINEES VERTELT.

Kwesties met den Chineeschen landeigenaar van Selipi (Kebajoran, Batavia) gaven aanleiding — zoo beweert de Perniagan — dat zestig opgezetenen van dit land hunne belastingen niet ben willen betalen en tot verdediging van hunne rechten de hulp en tusschenkomst van den afdelings-president van de Sarikat Islam hebben ingeroepen. Zij begonnen een dreigende houding aan te nemen; de politie werd gewaarschuwd, en deze kon de lieden gelukkig tot bedaren brengen, hen naar huis doen gaan, belovende de zaak ernstig te zullen onderzoeken. Zooveel vrouwen hadden zij nog wel in de politie van Batavia. — Anders ging 't in Tangerang toe, onder het beleid van den roemzuchtigen assistent-resident aldaar, den heer G. J. P. Vernet. De landeigenaar van Batoe Tjepper had drie Inlanders naar de politierol gezonden. Terstond werden zij door een 200-tal Sarikat Islammers gevolgd, niettegenstaande de assistent-wedana hen dringend had aangeraden, dit niet te doen. Zij kwamen bij den assistent-resident en eischten, vrij brutaal, dat de drie Inlanders, die door den Chineeschen landeigenaar waren opgezonden, op vrije voeten zoudten gesteld worden. De assistent-resident en de patih stonden hen te woord, trachtten hen aan het verstand te brengen, dat dit niet ging, dat de zaak behoorlijk onderzocht zou moeten worden enz. Maar de Sarikat Islammers waren niet te overtuigen; zij bleven voet bij stuk houden en eischten opnieuw. De assistent-resident gelastte toen, dat zij huiswaarts moesten keeren. Daar hadden zij echter maling aan, zij bleven weigeren. En wat deed toen de heer Vernet? Hij liet Hadji Dodong komen, een commissaris van de S. I. te Tangerang, bekend om zijn grooten invloed bij de bevolking, en verzocht dezen zijn invloed aan te wenden, opdat de Sarikat Islammers zich zouden verwijderen. Hadji Dodong kwam en zag, hij hoorde van den assistent-resident, wat er gaande was en beval toen de Inlanders met een handgebaar heen te gaan. En zij gingen heen. Dit kranige Bestuurshoofd heeft hierdoor bewezen, dat Hadji Dodong meer macht bezit dan hij met alle Inlandsche ambtenaren tezamen van de afdeling Tangerang. Wat drommel, vindt de Pewarta Soerabaja naar aanleiding van dit geval, kon die assistent-resident dan niet anders doen dan een Hadji roepen, om dezen te laten doen, wat hij en hij alleen had moeten en kunnen doen? Stonden hem daartoe dan niet de middelen ten dienste? Terlaloe, betoel ter- (het is te erg, werkelijk al te erg) schrijft dit blad. Dat is wat moois voor het prestige van het gezag, dat in den laatsten tijd toch reeds een knak heeft ondergaan. De Chineesche pers gaat voort met te vragen, waar de goede bedoelingen van de S. I. blijven. Over de administratie en het beheer der door de leden opgebrachte gelden worden nu ook al rare noten gekraakt. De controle is zoo goed als nihil. Daarentegen ziet men de bestuurders dure plezierreizen maken. Zij vertoonen zich in mooie pakens (kleeding) en maken goeden sier. Vandaag of morgen gaat men nog met de duiten er van door. Op sommige plaatsen is dit reeds gebeurd. En veel geld moet er zijn. Het aantal leden van de S. I. bedraagt op Java en Madoera reeds ± 300000, die een entré hebben betaald van minstens f 0.50 per lid. Van velen is het bekend, dat zij meer hebben betaald. Behalve de contributies, moet er dus minstens f 150000 in kas aanwezig zijn. De uitgaven zijn nog niet vele geweest. Steunen, helpen, bijstand verlenen is immers het devies van de S. I. Komt, S. I., helpt nu, laat zien, dat het werkelijk gemeend is, roept de Perniagan uit. Kwitang, (een inlandsche wijk te Batavia) is door een groote brand geteisterd. Groote schade is aangericht, vele slachtoffers zijn gemaakt. Waar blijft gij nu met uw steun? Laat het niet alleen op de Europeanen en Chineezzen aankomen.

Uit latere berichten blijkt, dat het Hoofdbestuur van de S. I. f 500 gegeven heeft en de afdeling Batavia ook helpen wil, mits elk lid daarvoor 10 cents offert.

In Sitoebondo gevoelen de Europeanen en personen van andere landaarden zich niet veilig volgens de Pewarta Soerabaja. Wederom hebben relletjes tusschen Inlanders en Chineezzen plaats gehad. De Inlandsche ambtenaren plaatsen zich niet op een neutraal standpunt. De Chineezzen worden door het Inlandsch bestuur met den regent en patih aan het hoofd, overreed om hunne klachten tegen Inlanders, naar aanleiding van gepleegde baldadigheden en hardhandigheden, om geen erger woord te bezigen, in te trekken. In Banjoewangie steekt de S. I. ook al het hoofd op. Maar daar treedt de Inlandsche politie nog krachtig op. En de regent geeft een goed voorbeeld om zonder onderscheid des persoons op te treden. Twee bestuursleden van de S. I. te Soemenep zijn voorvluchtig. Zij worden door de politie gezocht, wegens rustverstorende ongeregelde heden in de administratie.

Te Soerabaja zijn de Sarikat Islammers bezig, nieuwe gelijkheidsstatuten op te maken voor de plaatselijke verenigingen. Rekening wordt gehouden met de door den Gouverneur-Generaal kenbaar gemaakte verlangens. Een centraal comitè zal worden gevormd met eigen statuten. De plaatselijke ver-

eenigingen zullen daarvan lid zijn. Het comitè zal te Solo gevestigd worden. En de toestand zal blijven zooals zij was. Hoe zal de controle zijn? vraagt de Pewarta Soerabaja.

De Perniagan vernam, dat dr. Tjipto bij de gevangenneming erg zenuwachtig was en wartaal sprak. Hij lijdt blijkbaar aan saki otak (hersenziekte) meent schrijver en vervolgt: Dit is nu die geridderde, die vroeger zoo grof en beleedigend tegenover den Chinees kon zijn. Kasian! Hij is nu ziek en onschadelijk gemaakt.

Terwijl de Inlandsche pers de schuld geeft aan de Indische Partij, dat Dr. Tjipto e.s. zich vergalopperd hebben, beweert daarentegen de Chineesche pers, dat het de Sarikat Islam is, die hem het hoofd op hol gebracht heeft.

Te Kaliwoengoe (Kendal) heeft een groote vergadering van de S. I. plaats gehad voor een nieuwe vereniging van dien aard, speciaal voor Midden-Java. Of dit vergaderen ook al geen geld kost, roept de Perniagan uit.

80 Sarikat Islammers en tevens werklieden op de suikerfabriek Alkmaar (Pasoeroean) hebben met bewoners uit Singosarie (Malang) om geldkwesties gevochten. „Vooruit, bagoes sekali keadään ini Hindia” (een mooie toestand in Indië) roept bovengenoemd blad uit, na nog van andere ongeregelde melding gemaakt te hebben.

Intusschen is er ook al stijgende ontevredenheid, hewert de Pewarta Soerabaja, onder de Inlandsche ambtenaren, vooral onder het personeel van den pandhuisdienst, en de administrateurs. Velen vragen overgang bij andere takken van dienst, zelfs op minder traktement.

Chineesche offervaardigheid. Te Bandung hebben de Chineezzen f 5000 opgebracht voor een op te richten Hoogere Burgerschool. De Luitenant der Chineezzen aldaar, de heer Tan Joen Liang, heeft er den stoot toe gegeven en aangetoond, dat deze school ook voor de Chineezzen van Bandung een aanwinst zal zijn (Pembrita Betawi).

Van Vreemde Koloniën.

Portugeesch Timor.

In ons vorig nr. gaven wij de verklaring van groote zelfvoldoening weer, waardoor de Port. minister van koloniën een denkbeeld gaf van het nieuwe tijdperk door de Republiek voor de bezittingen van overzee geopend. Wij maakten daarbij 't voorbehoud, dat, helaas, nog steeds te stellen is bij officiële verklaringen uit Lissabon, en nog was ons stuk niet van de pers, of de mail bracht een bericht, dat, althans voor Timor, zeer sterk doet twijfelen aan het opgaan van een nieuw licht over de kolonie.

Met het stoomschip 's Jacob is te Makassar aangebracht een Port. onderluitenant, Marsal geheeten. Hij was van Port.-Timor naar Koepang gevluht, daar hij zich in zijn kolonie niet meer veilig voelde. Behalve krijgsman was hij ook koopman en handelde in alles; met dien handel had hij ongeveer f 8000 verdiend.

Dat ambtenaren en officieren in die kolonie handel drijven, schijnt een gewoon verschijnsel, volgens Marsal doet zelfs de gouverneur dit. Waar zouden zij anders ook van leven. Hij b.v. had in geen 4 maanden een cent tractement gehad; anderen hadden in 7 maanden geen cent ontvangen van kandjeng Gouvernement aldaar.

Van Port. zijde wordt beweerd, dat hij met gouvernementsgeld er van door is gegaan, wat hij ontkent. Intusschen wordt er van die zijde wel moeite gedaan om hem terug te krijgen, zelfs werd meermalen getracht hem op te lichten, toen hij nog te Koepang (op Nederl. gebied) was.

Marsal schijnt bijzonder bevreesd te zijn terug te moeten; toen hij aan boord van de 's Jacob ter opzending naar Makassar, werd gebracht, zeide hij, dat hij overboord zou springen, als hij misleid werd; liever verdrinken dan daar, om zijn 3 mille, vermoord te worden.

Naar de Mak. Cour. verneemt, was Marsal gedeserteerd uit vrees voor weerzaak van de zijde van den oppersten bestuurder in Port.-Timor, wien 't bekend was geworden, dat Marsal een artikel had geschreven in de Port. Montagne en waarin het beleid van dien bestuurder aan scherpe critiek werd onderworpen. Het artikel ging vergezeld van eenige foto's, waaronder een opening van een strafplaats, op welks muren 40 koppen van vijanden.

De man sprak met veel lof over den assistent-resident te Koepang, wien hij veel dank verschuldigd was voor zijn welwillendheid. Thans is de officier van justitie bezig te onderzoeken, of aan het verzoek om uitlevering kan worden voldaan.

Het geval-Marsal bevat op zichzelf tal van interessante onderdeelen, maar de kijk, die het geeft op de toestanden in de Port. bezittingen, is van verder strekkende betekenis dan het persoonlijk geval. Daarom verdient deze zaak zeer bijzondere aandacht.

Marokko.

Wij wenschen ditmaal een idee te geven van de positie, die zoowel de Franschen als de Spanjaarden omtrent 't midden van dit jaar in Marokko hadden ingenomen. Voor de eersten biedt „La Quinzaine Coloniale” ons een artikel aan, waarin de

DORDTSCHER BANK

's-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14
Behandelt alle BANKZAKEN.

A. SCHRÖDER & Co.

GROENMARKT 25/26 's-GRAVENHAGE

Zoo juist ontvangen:

EEN MOOIE COLLECTIE

Flanel (zijde en wol)

ZEER GESCHIKT VOOR:

Blouses, Heeren Nachtpakken,
Overhemden, enz.

N. V. ELECTRISCHE DRUKKERIJ „LUCTOR ET EMERGO”

DEN HAAG.

RADEN ADJENG KARTINI.

Verschenen de DERDE DRUK van:

Door Duisternis tot Licht

Geïllustreerd.

Gedachten over en voor het Javaansche volk

VAN WIJLEN

RADEN ADJENG KARTINI.

Ingenaaid f 2.40.

Gebonden f 2.90.

DE TWEDE DRUK, DIE IN APRIL 1912 VERSCHIEEN,

WAS IN ENKELE MAANDEN UITVERKOCHT.

Uitvoerig Prospectus wordt op aanvraag
franco toegezonden.

Au Corset Français.

DEN HAAG
PRINSESTRAAT 98
Telefoon 5546.

LEIDEN
VISCHMARKT 7
Telefoon 11.

== CORSETTEN OP MAAT. ==
W. J. M. FREDERIKS Corsetière.

TOKO BAHROE

Van Kinsbergenstraat 126, Intercomm.
bij de Prins Hendrikstraat, DEN HAAG. Tel. 4796.
SPECIAAL ADRES VOOR GOEDE SAMBALLANS EN BOEMBOE'S.
Firma BARNAS & DIEMERS, Importeurs.

verrichtingen besproken worden van de Fr. in het eerste jaar van hun protectoraat, voor de laatste putten wij uit een artikel „die Lage der Spanier in Marokko Mitte 1913“ in de Deutsche Kolonialzeitung.

Den 24en Mei 1912 bereikte generaal Lyautey Fez en werd er den volgenden dag ingesloten. Dit maakte een militair optreden noodzakelijk, dat de inzet is geworden tot groote operatiën. Een krachtig offensief, onder generaal Gourand, ontzette Fez en bevredigde de streek tot Hayoina 'en N., en voorbij. Selron ten Z. Thans trekken Fransche afdeelingen ongestoord tot aan de Spaansche grens. De stammen, die de étappelijnen tusschen Fez en de kust nog wel bestoken, zijn in 't gebergte teruggedreven. Nadat El Hiba zich had meester gemaakt van Marrakesch, ontrukte overste Mangin hem in Augustus deze plaats weer, El Hiba zelf vluchtte naar Sus.

Tot verzekering der pacificatie werden de centrumdistricten van Marokko bezet. Drie sterke kolonies ageerden tegen de z.g.n. Grande Kabylie marocaine. Overste Henry trok door de streek van Meknes en onderwierp Beni M' Tir. Overste Couleïn bezette het plateau van Oulmes. Overste Mangin slaagde er in, in Kasba Tala vasten voet te krijgen. In 't O. van Marokko waren de Fr. niet minder ijverig, het land werd er tot Kasba M'oun onderworpen.

Tegelijk met de militaire actie is de civiele bevoeringsorganisatie van 't land ter hand genomen. Een moeilijke taak! De Fr. hadden eigenlijk een geheel nieuw bestuur in te stellen, zonder daarom het bestaande toch te mogen negeren. Naast den grootvizier kwam een Fr. generaal-secretariaat te staan, dat het locale bestuur, het rechtswezen en het openbaar onderwijs te leiden kreeg. Fr. ambtenaren kregen de financiën en de openbare werken te beheeren. Ook de plaatselijke besturen moesten volgens nieuwe begrippen georganiseerd worden. Aanvankelijk werden officieren met het civiele bestuur belast, deze worden geleidelijk door civiele controleurs vervangen.

De regeling voor 't rechtswezen is nog in voorbereiding, maar men is er toch een goed eind mee gevorderd. Daarbij zullen de volgende 3 grondregels tot hun recht moeten komen:

1. Europ. in 't algemeen en Fr. in 't bijzonder een snelle en oekonomische rechtspraak te verzekeren. In de hoofdsteden van Marokko zullen gerechtshoven moeten komen met verstrekkende bevoegdheid. Een internat. advocaat wordt aangesteld, die zich echter naar 't Fr. recht te richten heeft.
2. De Marokk. inboorlingen zullen volgens een eigen rechtspraak berechtigd worden. Hiertoe hebben de Kadis boek te houden van hun uitspraken en voeren de Kaid's contrôle daarop uit.
3. Het eigendomsrecht moet op eenvoudige wijze verzekerd worden. Het financieewezen was ook geheel te herzien. Sedert Abdoel Asiz waren geen directe belastingen meer geheven. De eenvoudigste belasting was naar behoefte plunderen. Nadien hadden pogingen ten goede niet veel uitgericht. Thans is een belastingstelsel ingevoerd, dat de willekeur vervangt door goede verdeling en behoorlijk toezicht.

De uitwerking van de genomen maatregelen spiegelt zich wellicht 't duidelijkst weer in de totaalcijfers van de handelsbeweging. Deze bedroegen in 1910: 125 millioen fr., voor 1912 stegen zij tot het dubbele, waarvan ongeveer 100 mill. voor Fr. te boekken.

***

Spanje is bij zes punten van Marokko betrokken: Melilla met de Zaffarineilanden; Alhucemas; Belez de Gomera; Ceuta—Tetoean aan de N.-kust; Larasch—Arzila aan de N.-W.-kust en Ilei aan de Z.-W.-kust. Alleen in de laatstgenoemde bezitting is 't thans rustig, in alle andere staan de Sp. gewapend tegenover de bevolking.

In Melilla is hun macht in 't laatste jaar werkelijk toegenomen, maar dit resultaat stelde zeer hoge militaire en financieele eischen. De grens van het beheerschte gebied kan ongeveer worden aangegeven door een linie van Seloan in oostel. richting tot Wadi Moeloeija en anderzijds tot Wadi Kert, het omvat ± 1000 vierk. K.M. Het heeft geenerlei verkeer met 't achterland, zoodat de handelsbetrekkingen, die eenmaal bestaan hebben, niet ten voordele van 't land, verbroken zijn. — Voor Alhucemas en Belez d. l. G. bestaan dezelfde onbevredigende verhoudingen, maar deze hebben hier altijd bestaan.

Van Ceuta en Tetoean bezitten de Sp. niet veel meer dan de steden van die namen en het oostelijk van Tetoean aan den mond van de Wadi Martil gelegen tolstation, en den weg langs de kust, die deze steden verbindt. — Van Larasch uit hebben de Sp. daarentegen 't noordelijk aan de kust van den Atlant. Oceaan gelegen Arzila en het landwaarts gelegen Ksar el Kebir bezet; troepenafdeelingen zijn tot Suk el Fleta, Raissana en Sidi el Yemani voortgedrongen en houden dat gedeelte bezet.

In Tetoean staan de inboorlingen in groot aantal gewapend tegenover de Sp. — De strijd is er hoogst moeilijk. De bergpaden laten het transport van geschut en wagens niet toe. In den regentijd worden alle ravijnen woeste stroomen en 't nevenliggend land tot moeras.

De bevolking tusschen Tetoean en Larasch moet in twee sterk van elkander verschillende groepen onderscheiden worden. In 't O. zijn 't de bergbewoners van 't Rif, in 't W. de z.g.n. Machsenstammen. De laatste zijn vrij gemakkelijk door overste Silvester in onderwerping gebracht. De Rifbewoners hebben tot nu toe hun onafhankelijkheid weten te verdedigen. In de laatste maanden heeft Raisoeli de troepen en benden, die den oorlog zelfstandig voerden, tot eenheid van handelen weten te brengen, waardoor de moeilijkheden voor de Sp. nog zijn vermeerderd. Het centrum voor dit verzet vormt de stad Chechauen, ongeveer 50 K.M. Z. van Tetoean; daar heeft Raisoeli zijn hoofdkwartier. Zijn krijgsmacht wordt georganiseerd en goed geoefend, tevens richt hij de bestuurstaak naar nieuwe begrippen in.

Om 't betrekkelijk weinige vast te houden, dat Spanje in N.-Marokko in zijn macht heeft, heeft het daar ± 70000 man onder de wapens te houden.

Wij maakten in een vorig nr. melding van de reis van den voorzitter der Sp. Kamer, Villa Nueva naar het Afrik. gebied, en van het vermoeden, dat dit zal leiden tot een in overeenstemming handelen van Frankrijk en Sp. Bevestigd dit zich, dan zal 't kracht kunnen bijzetten aan 't oprukken der Fr. naar Taza, en aan den strijd der Sp. in de liniën Ksar el Kebir—Tetoean en aan de Uargha. Hard zal in het komend seizoen vermoedelijk gestreden worden, want alle partijen bereiden zich tot een krachtig optreden voor. Vermoedelijk zal 1913 hiervan nog getuige worden.

De opheffing van de Secretarissen-generaal in de Fransche koloniën.

In de Dépêche Coloniale van 19 Juli juicht F. Jourdiër de afschaffing van het secretaris-generaal ambt in de koloniën luide toe.

De eerste opvatting van koloniaal bestuur deed het noodig achten aan het hoofd van elk der overzeesche bezittingen een gouverneur te stellen, gesteund door een directeur voor de binnenlandsche aangelegenheden. Hierdoor had de gouverneur de eigenaardig bevoorrechte positie van niet te kunnen besturen. Hij stond heel hoog, maar buiten de zaken. De directeur was de meester, hij stond aan het hoofd der bureaux en der diensten, hij zette het budget in elkander en verdedigde het. Ten slotte werd de gouverneur echter door zijn onderteekening toch de verantwoordelijke persoon. De verhouding was op den duur niet houdbaar. Een decreet van 1898 schafte de directeuren voor de binnenlandsche aangelegenheden af en verving hen door de secretarissen-generaal.

Het middel bleek erger dan de kwaal. Wel kregen de gouverneurs de bestuursmacht, die hen tot hoofd der kolonie maakte, want de secretaris-generaal had geenerlei macht. Hij kon niets doen dan in opdracht van den gouverneur, die hem niets en alles kon laten doen.

Bestond er eenstemmigheid tusschen beiden, dan was de secret-gener. eigenlijk overbodig. Bestond deze niet, dan kwam er een wanverhouding, die nadeelig was aan gezag en uitvoering. Niet zelden was 't korps der ondergeschikten verdeeld in twee kampen.

Daar kwam bij, dat voor de benoeming tot secret-generaal geen titel, geen waarborg van geschiktheid gevorderd werd. Om onder-chef te worden van 't bureau van een secret-generaal moest een ambtenaar geduldig de bevorderingslijst volgen, en om op de laagste trede van die ladder te komen, werden examens vereischt. Maar de secret-generaal kon uit het niet ineens komen tot de hooge waardigheid die als vice-gouverneur te beschouwen was, zonder aan eenigen omschreven eisch te voldoen. Inderdaad is de benoeming meer dan eens alleen aan een invloedrijk beschermer te danken geweest. Het is vorgekomen, dat zodoende een jonge man, zonder verdiensten, plots kwam te staan boven kolonels, met meer dan dertig dienstjaren, boven in den koloniale dienst vergrijsde ingenieurs, boven hooge bestuursambtenaren, die twintig jaren op verdienstelijke wijze in de koloniën werkzaam waren geweest.

Ook dergelijke misstand kon op den duur niet blijvend zijn. Lapmiddelen werden toegepast. Zoo b.v. de verplichting voor de kandidaten naar het secretariaat-generaal om een proefschrift in te dienen, waaruit hun bestuursbekwaamheid en hun bevattingsvermogen voor koloniale kwestien moest blijken. Veel betekende deze maatregel niet. Een memorie, kalm in de studeerkamer opgesteld, geeft een slecht begrip van hetgeen iemand in geheel andere omstandigheden te leveren zal hebben. Bovendien was geen contrôle op de samenstelling, noch op mogelijke van andere zijde verleende hulp bij de vervaardiging. Een andere maatregel voorkwam het te lang ad interim waarnemen van de gouverneursfunctien door een secretaris-generaal, aangezien hierin vooral veel hatelijks zat voor de oudere ambtenaren.

Reeds was meermalen opgemerkt, dat het verkeerde echter door deze hulpmiddeltjes hoogstens ietwat te temperen was, verholpen kon de kwaal alleen worden door afschaffing van de secretaris-generaalsfunctie.

Dit nu is thans geschied door den maatregel van minister Morel.

Het nieuwe decreet laat de benoemde functionarissen in hun ambt, maar bepaalt, dat geen nieuwe

A. SCHARENBERG,
 HOFLEVERANCIER. Tel. interc. 2443.
 VISCHMESJES en -VORKJES vanaf f25.— per dozijn.
 VISCH-DIENLEPELS en VORKEN.
 VISCHGRATENTANGETJES.
 OESTERVORKJES vanaf f5.— per dozijn.
 KREEFTENVORKEN.
 HORS D'OEUVRE-STELLEN en COUVERTS.
 BROODREKJES.
 Alles van uitmuntende kwaliteit.
 15, HOOGSTRAAT 15, DEN HAAG.
 Specialiteit in Electriche Verwarmingsapparaten.
 HET BESTE SYSTEEM EN DE BESTE KWALITEIT.

PIERRE SCHREINER
 ZOUTMANSTRAAT 18-20-22-45
 DEN HAAG
 Bedden- en Meubelmagazijnen
 BEHANGERIJ STOFFEERDERIJ

W. POPPINK, Telefoon No. 4485.
 PRINS HENDRIKSTRAAT
 141-143 Den Haag.
 Geheel gepantserde Hutkoffers. Voor het bagageruim, 100 c.M. lang, 50 c.M. breed, 50 c.M. hoog, m. bak f10.50. Voor de hut 100 c.M. lang, 50 c.M. breed, 35 c.M. hoog, met bak f9.— Voor de hutten der nieuwe boten 100 c.M. lang, 50 c.M. br., 40 c.M. hoog m. bak f9.50.

N.V. BERLITZ-SCHOOL M^o.
 welbekend bij allen die met verlof in Nederland vertoeven.
 Noordeinde alleen 42^b, boven Maison KRUL.
 Telefoon 6318.
 TALEN: DUI TSCH, ENGEL SCH, FRAN SCH, ITALIAANSCH, SPAANSCH ENZ.
 door ontwikkelde leeraren, uit de desbetreffende landen, die eene zuivere uitspraak vrij van dialect bezitten.
 Om teleurstellingen te voorkomen, lette men vooral op het juiste adres Noordeinde 42b, boven maison Krul.
 AMSTERDAM - Keizersgracht 300.

VERKOOPHUIS
 GROOT HERTOGINNELAAN 103
 VALERIUSSTRAAT — Tramhalte lijn 3 — DEN HAAG
 Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of TWEEDEHANDS MEUBELN willen voorzien.
 DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND van 10—4 uur.

M. VISSER v/h. A. J. RODBARD
 Spuistraat 69 - 's-HAGE
 Telefoon 5470.
 FABRIEK EN MAGAZIJN VAN GOUDEN, ZILVEREN EN DIAMANTWERKEN.
 REPARATIE-INRICHTING.

VACANT

meer benoemd zullen worden. Insteede van een positie met vaste aanstelling, wier drager een plaats als zoodanig op de hiërarchieke ladder inneemt, zullen de werkzaamheden tijdelijk worden opgedragen aan een ambtenaar, die daarvoor uit een anderen werkkring genomen wordt. Bij decreet wordt hij belast met de functiën van een secretaris-generaal, bij decreet keert hij weer tot zijn voormaligen dienstak terug.

Jourdiër verwacht, dat een gouverneur zijn eigen medewerker zal kiezen, die plaats maakt voor een ander als hij niet meevalt, of een volgend gouverneur optreedt. Hij vindt deze verandering inderdaad een goede, maar nog beter zou hij 't vinden, als de functie zelf geheel en ten volle werd opgeheven. De residents supérieurs van Indochina zijn de gelijken van de gouverneurs in andere koloniën. Zij hebben geen secretaris-generaal, en, voor zoover bekend, voelen zij de behoefte daaraan ook niet. Maar zij hebben niet als de gouverneurs een ondergeschikt ambtenaar tot chef van het kabinet, maar een civiel bestuursambtenaar van hoogen rang. Zoo gaan de zaken er uitstekend. Waarom zou, wat in Indochina goed voldoet, elders niet zijn toe te passen?

De schrijver acht dit een maatregel, die dan ook wel volgen zal, als het decreet van minister Morel tijd heeft gehad om de juistheid van zijn stelling aan te toonen.

Wij voor ons achten de opgedane ondervinding zeer leerrijk, evenals het volgen der pogingen om in de gevoelde behoefte te voorzien. Er is voor de algemeene secretarie in N.-I. leering uit te putten. Maar het kenmerkend onderscheid van hetgeen Jourdiër wil, met hetgeen hij scherp afkeurt, voelen wij niet zoo diep mee. Of de hooge ambtenaar chef van het kabinet van een gouverneur al dan niet „in naam” belast wordt met het secretariaat-generaal, doet toch niet veel ter zake, en 't wil ons voorkomen, dat er tusschen zijn „chef van 't kabinet” en het secretariaat-generaal van minister Morel feitelijk niet veel verschil behoefte te zijn.

INGEZONDEN.

Nijmegen, 8 September '13.

Geachte Redactie!

Als ik het wel heb, bezit de Vereen. „Oost en West” noch godsdienstige, noch politieke kleur. En uit het feit, dat ook Christelijke personen worden aangezocht om lid der vereen. te worden, moet men opmaken, dat het bestuur gaarne ziet, dat ook belijdende Christenen als lid toetreden.

Daarmede komt echter niet overeen de inrichting van de leeszaal, Heulstraat 17. Althans volgens de opgave in het Kol. Weekbl. liggen daar allerlei bladen, o.m. ook de Nieuwe Soerabajasche Courant, die geen gelegenheid kan laten passeeren, om al wat Christelijk is voor dweeperij en huichelarij te schelden. Maar het eenige Christ. weekblad in Indië, De Banier*, wordt er niet gevonden. In de opgave is 't althans niet vermeld. Dit is onbillijk, dunkt mij. Of het bestuur er mede sympathiseert of niet, de billijkheid tegenover andersdenkenden eischt, dat naast de telkens het Christendom aanvallende bladen ook het eenige Indische weekblad, dat 't Christendom verdedigt, niet ontbreke, maar dat het open en bloot naast de andere Indische bladen ter lezing ligge.

Ook trekt het de aandacht, dat U in het nummer van 4 Sept. j.l. zonder eenige aantekening uit de z.g. „Groene Amsterdammer” overneemt 'n stuk venijn, gericht tegen den G.-G. en ondertekend „een Indisch ambtenaar”. Dus van een man, die zijn naam niet durft noemen. Een held, die scheldt en zich verschuilt. En dat staat dan nog wel onder het hoofd: „O.- en W.-Ind. Literatuur-overzicht”.**) Een dergelijk stuk zonder naam van den schrijver moest geen opname en ook geen bestrijding waardig gekeurd worden, en di' vooral waar de man geen feiten noemt om zijn beweringen waar te maken. Op dit laatste te wijzen is slechts het doel van dit schrijven.

Hoor maar: „Deze dweeper” (dat is de G.-G.) „heeft in Indië veel meer kwaad gesticht, dan Douwes Dekker dit kon doen”. Vraag: waarom hier geene feiten genoemd, om deze goedkope bewering te bewijzen?

Verder: „De gevaarlijkste” (van de menschen in Indië is) „zeker wel Idenburg die met zijn fanatiek dweepen den Islam in beroering heeft gebracht”. Ook hier vrage men: waar zijn de feiten om dit te bewijzen? Of denkt hij aan den Sarikat Islam en weet hij niet, wat het bestuur zelf van den S. I. heeft uitgesproken?

Zoo'n goedkope scheldpartij over te nemen legt op de Redactie echter den zedelijken plicht, om ook iets mede te deelen b.v. uit de artikelenreeks, deze weken in „De Nederlander” opgenomen, onder het hoofd: „Het beleid van den Gouverneur-Generaal”. De billijkheid alleen reeds eischt zulks.

Nog iets: een jaar geleden riep de heer M. van Geuns met talrijke collega's: „Waarom laat de G.-G. dien Douwes Dekker toch niet onschadelijk maken? En nu zoo iets geschiedt, roept „een Indisch ambtenaar”: „Laat Douwes Dekker loopen”.

Wat er verder staat in dat stuk over het „vrije

woord” en „eene geordende maatschappij” enz. doet vragen: zou die man heusch Indisch ambtenaar zijn? Weet hij dan niet, dat ten opzichte van agitatie de pers in Indië heel wat op haar geweten heeft? Weet hij niet, dat de Inlander begint Hollandsch te lezen, maar dat hij helaas alles slikt en niet onderscheidt? Dat de onzinnigste dingen door de groote massa geloofd worden, als ze met een ernstig gezicht worden beweerd? Zou niet het vrije woord een groot gevaar zijn in Indië, zoolang de Inlander nog geestelijk een kind is? Tenzij alleen zedelijk hoogstaande en waarheidslievende menschen van dat vrije woord gebruik maken, doch dit laatste is een utopie. Bewijs in de meeste bladen. Of maakt men ook z'n eigen kinderen gaarne slachtoffers van het vrije woord? Vooral, als dat woord gelijk moet gesteld worden met venijn, dat is vergif?

U, geachte Redactie, dankend voor de plaatsing, Uw dw., R. AKKERMAN.

*) De geachte inzender vergist zich; in beide opgaven, zoolvel betreffende de leeszaal der Afdeling 's-Gravenhage, Laan v. Meerdervoort 187, als die van het Hoofdbestuur, Heulstraat 17, staat bedoeld Christelijk Weekblad vermeld. Mocht hij een Kol. Weekblad gezien hebben, waarin het ontbreekt, dan is dit een toevallige drukkers-weglating geweest, welke ons tot onzen spijt ontging; en als hij, te 's-Gravenhage komende, eens de moeite zou willen doen in die lokalen een kijkje te nemen, dan zou hij zien, dat De Banier daar „open en bloot naast de andere Ind. bladen” op de leestafel ligt.

**) Onder onze rubriek „O.- en W.-Ind. Literatuur-overzicht” worde verstaan een min of meer beknopte aankondiging van al hetgeen verschijnt, betreffende onze koloniën, zonder commentaar. Zoo nemen wij ook nu en dan iets over uit De Banier en andere Christelijke geschriften.

Op bedoelde artikelen-reeks in De Nederlander hopen wij, als deze ten einde is, de aandacht onzer lezers te vestigen. Helaas hebben wij weinig plaatsruimte voor een geregelde perskroniek.

Red.-Com.

O.- en W.-Ind. Literatuur-Overzicht.

Pandan, een vezelplant.

Onder dit opschrift bevat het Augustus-nummer van „De Handel” een geïllustreerd artikel, waaraan het volgende is ontleend:

Evenals het bamboe levert de pandan uitstekend vlechtmateriaal. De pandan-vlechtvezel kenmerkt zich door een groote stevigheid. Vooral op het eiland Bawean vlecht men er matten van; in 1910 werden vandaar vandaar bijna 264.000 pandanmatten uitgevoerd, terwijl het verbruik aan dergelijke matten op het eiland zelf nog op het tiende gedeelte van dit aantal wordt geschat.

Het zou zeer wenschelijk zijn de Europeesche markt op deze pandanmatten opmerkzaam te maken. Stellig zouden die matten, welke reeds thans met mooie gekleurde patronen worden afgeleverd, ernstige concurrenten kunnen worden van de Japansche en Tonkinsche matten.

Behalve matten vervaardigt de inlander nog allerlei kleine artikelen uit pandan en vaak zijn deze fraai van teekening en van practischen aard.

Van groote beteekenis is echter de vervaardiging van pandanhoeden, waarvan de aanmaak voor de Amerikaansche en Europeesche markt eerst dateert uit het begin van 1906, doch uitsluitend beperkt is tot de afdeling Tanggeran.

Toen in genoemd jaar voor het eerst vraag naar deze hoeden bestond, toonde de bevolking zeer spoedig neiging zich toe te leggen op eene industrie, waardoor zij onmiddellijk contenten in handen-kreeg. Het liefst maken de vrouwen de grove kwaliteit van hoeden, die met 6 tot 25 cent per stuk betaald worden. Van zulke hoeden kan al naar gelang de kwaliteit, een vrouw er 3 à 4 per dag maken. De grove exx. zijn vrijwel uitsluitend voor de Amerikaansche markt. De fijnere kwaliteiten in hoofdzaak voor de Europeesche markt bestemd, worden wel duurder betaald, ja, tot zelfs een rijksdaalder per stuk, doch de vlechtsters doen dit werk niet gaarne, daar het veel lastiger is en veel meer tijd vereischt. Voor een hoed van de fijnste soort heeft de vrouw 15 à 20 dagen noodig.

De opkoop in de dessa's geschiedt door inlanders, die huis aan huis rondgaan en alle hoeden tegen contant geld koopen; dezen brengen hun voorraad naar de plaatselijke pasars, waar de opkopers der Bataviasche exporteurs komen en insgelijks contant betalen.

De totale hoedenproductie is zeer beduidend en brengt veel geld onder de inlanders; dit kan opgevoerd worden uit de mededeeling door den beheerder van één land, dat daar alleen wekelijks ongeveer 30.000 hoeden verkocht worden, terwijl de eigenaar van een ander land den verkoop per pasardag op 5 à 6000 stuks raamt. Rekent men de andere landen in dezelfde afdeling, waarop eveneens hoeden gemaakt worden, er bij, dan krijgt men voor de afdeling Tanggeran zeker een totale wekelijksche productie van 60.000 hoeden.

Bovenstaande berekeningen gelden voor eenige jaren terug. Dat de productie steeds stijgende is, ziet men aan onderstaande cijfers. De uitvoer bedroeg in de jaren 1908—1912 respect. 1.148.433; 3.266.803; 3.312.805; 4.298.627 en 7.253.000 hoeden.

Brackel & Broermann
DEN HAAG { Hoogstraat 37a, 39.
Lange Poten 43.
ROTTERDAM - Hoofdsteeg 34.
Uitrustingen voor INDIË en AFRIKA.

N. LOEB, Noordeinde 109.
Kleding en Meubilering op termijnbetaling.

20 gulden, per maand 2 Gld.
40 " " " 4 "
60 " " " 5 "

„Vestigt U in NIJMEGEN!”

Voor Inlichtingen wende men zich aan het SECRETARIAAT van

NIJMEGEN VOORUIT!

M. CROMMELIN, Voorzitter.
ALOYS B. JANSEN, Secretaris.

C. HOYNG,
SPUISTRAAT 20/22 - DEN HAAG.
Amsterdam - Utrecht.

Onze geïllustreerde catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

Tafelserviezen - Glaswerk - Lepels
Vorken - Messen - Gasolinelampen.

PRIJSCOURANT GRATIS.

P. B. VAN MOORSEL & Co.

KERKPLEIN 11-12 — TORENSTRAAT 5-6
NAAST HET HOOFDPOSTKANTOOR DEN HAAG
TELEFOON N°. 2898

GOEDKOOPST ADRES VOOR HET GEHEEL OF GEDEELTELIJKE INSTALLEEREN VAN WONINGEN

AMERIKAANSCH

Tandheelkundige Inrichting

Dir. H. W. VALKENAAR, Amerik. Mec. Dentist.

GEVESTIGD:

's-GRAVENHAGE, Wagenstraat 19,
naast de Firma Pander.

DUINOORD.

Te koop of te huur aangeboden, een prachtig gelegen, geheel naar de nieuwste eischen des tijds gemeubileerde VILLA, in 1912 door een der eerste firma's ingericht.

Bevragen bij A. DE JONG Czn., Bouwkundige,
B. Ballotstraat 54, Den Haag.

VERLOFGANGERS.

Door vertrek naar Indië ter overname aangeboden: **huurcontract en inboedel, tuin, aanleg electrisch- en gaslicht.**

Rijswijk, Prins Hendriklaan 32.

Alleen-verkoop

„The Kingal Shoe”

C. M. DE GRAAFF

Piet Heinstraat 86

Tel. 4263 Haag

De Indische Gids.

De September-aflevering opent met eene beschouwing van den heer P. K. W. Kern, waarin de wenschelijkheid wordt betoogd van het invoeren van belastingen, als bedoeld bij artikel 2401*) en j**), onder Nederlandsche gemeentewet in daarvoor in aanmerking komende locale ressorten in Nederlandsch-Indië.

Want — zegt schr. — neemt men in aanmerking dat in ressorten als Batavia, Semarang, Soerabaja e. a. van gemeentewege veel is en wordt gedaan tot uitbreiding van de bebouwde kommen dier gemeenten, nieuwe en kostbare wegen worden aangelegd, bestaande straten en wegen worden verbeterd, het onderhoud en de verlichting dier straten en wegen zeer veel kost en last not least enorme bedragen worden uitgegeven voor riolering (assaineering), dan mag het toch zeker wel bevreemden, dat in die gemeenten dusver niets werd gedaan om, middels heffing van aanleg en onderhoudsbelastingen van de eigenaars der perceelen, welke tengevolge van bedoelde gemeentelijke zorgen zeer in waarde zijn gestegen, bijdragen te erlangen in de uitgaven, welke die gemeente zich voor genoemde werken getroosten.

Het volgend opstel handelt over het mail-briefpost naar Oost- en West-Indië. De schrijver, C. J. Baenkamp, hoofdcommissie der Posterijen, acht den tijd gekomen om tot een aanzienlijke briefpostverlaging naar onze Oost- en West-Indische bezittingen en koloniën over te gaan. Zooals bekend is, hebben alle koloniale mogendheden in het verkeer met hunne koloniën het stuiversport ingevoerd; zover wil echter schr. vooreerst niet gaan, doch hij stelt voor het thans geldende port van 12½ cent te verlagen tot 7½ cent. De heer B. is er van overtuigd, dat tegen zulk een hoogst nuttigen maatregel geen enkel ernstig bezwaar kan worden ingebracht.

Een uit het „Journal of the Indian Archipelago and Eastern India” van 1851 vertaald artikeltje verplaatst vervolgens den lezer naar Atjeh, om kennis te nemen van de ceremoniën, welke in acht worden genomen als „De Koning van Atjeh bezoekt de Moskee”.

Een met gevoel geschreven stukje van M. G. Manpassa, getiteld: De geschiedenis van Soepati, sluit de rij der met groote letters gedrukte bijdragen.

Van den verderen inhoud dezer aflevering wordt nog genoemd het slot van het overzicht der uitkomsten van het Welvaartonderzoek op Java. IXa. De economie van de dessa en de maandelijksche rubrieken. Varia. — Revue van brochures en van dagblad- en tijdschriftartikelen. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en industrie. — Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. Muller.

Weekblad voor Indië.

Met betrekking op Indië bevat No 16 van het Weekblad de volgende bijdragen: Een nieuwe suikerfabriek in Midden-Java (Petaroekan), door M. van Geun. (met ill.). — Economisch nieuws van de Duizend-eilanden, door Ganesa. — Hollandsche schilderkunst in Indië (vervolg), door Gabriël. — Met de 2e brigade op meerdaagsche oefening (met ill.), door F. — Bij de rechterlijke macht. Uit het levensboek van een Indisch ambtenaar 1892—1907, door W. van Delft (vervolg).

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 35: Het kern-diepboren met staalkroon en staalkogels, door N. Wing Easton. — Het gouden jubileum der Internationale Crediet- en Handelsvereniging „Rotterdam”. — Uit- en invoer van en op Java en Madoera. — Kultuurberichten. (De suikercampagne 1913 op Java. — De klappercultuur van Lever Bros in West-Borneo. Enz.). — Kleine mededeelingen (In- en uitvoer van Java. — Koloniale tentoonstelling Semarang 1914. — Inlandsche coöperatieve toko's. — Geen onrust in het Bondowosche. — De adviseur voor Chineesche zaken in Deli. — Gebrek aan arbeidskrachten in Zuid-Sumatra. Enz.). — Financiële berichten en verslagen, zoodat de overige wekelijksche rubrieken.

Het Nederlandsche Zeewezen.

In het 1 September-nummer van „Het Nederlandsche Zeewezen” vragen een tweetal opstellen de aandacht.

Over den zeevaartkundigen cursus, verbonden aan de Prins Hendrikschool te Weltevreden (Batavia), schrijft W., terwijl J. H. de Stricker een aanvang maakt met een beschrijving van een tocht naar den Diang, waarop we later hopen terug te komen.

Publicatie van gegevens omtrent de Buitenbezittingen.

In de laatste tijden is men eerst begonnen van regeeringswege de gegevens over de buitenbezittingen met ernst te verwerken. Nieuwe regelingen worden getroffen om zich gegevens te verschaffen, nieuwe werkwijzen worden gezocht om de meest praktische resultaten van den arbeid te kunnen trekken.

In dit nieuwe systeem past ook de samenstelling van de verschillende gewesten.

Naar de P. r. Bode verneemt zal de eerste verschijnen over Celebes.

De chef van het Encyclopaedische Bureau, de heer S. van Vuuren, is onlangs naar Celebes vertrokken om dit werk op te zetten.

Het zal omvatten: verkeersstaten, bevolkingstafiel, verdeling landbouwvelden, woeste gronden en boschgronden, de productie daarvan, de veestapel, de belastingopbrengst, enz.

Dit alles dient ter plaatse onderzocht. De bestaande literatuur daarover is slechts zeer fragmentarisch, de kennis van dit gebied is verspreid over residenten, controleurs en andere ambtenaren.

Reeds vroeger heeft de heer Van Vuuren een half jaar verblijf gehouden in Celebes, waarbij hij een keurige verzameling photo's heeft gemaakt voor de monografie. In beeld zijn gebracht de landschapsvormen, volkstypen, inlandsche landbouw, nijverheid, scheepvaart enz.

Gedurende dat verblijf werden o.m. belangrijke gegevens verkregen omtrent de prauwvaart der Mandareezen op onze „Groote Oost”, waarvan zoo goed als niets bekend was. Ook kreeg men een nieuwen kijk op de prauwvaart van Zuid Boni op de Groote Oost.

Dezelfde Mandareezen en de lieden van Wadjo zijn het, die de bekende Boegineesche sarongs over het heel Westelijk deel van den archipel, naar Borneo, naar Sumatra en zelfs tot Singapore brengen.

De uitvoer per jaar wordt geschat op 120.000 stuks. Zij worden door de vrouwen gewoven.

Andere belangrijke economische gegevens, door den chef van het Enc. bureau verzameld, betroffen de koffiekultuur op Zuid-Boni en Paré Paré. Daarover zijn reeds in de bekende Korte Berichten van het Dep. van Landbouw artikelen verschenen.

Ook op aardrijkskundig gebied werden wetenswaardige bijzonderheden verkregen.

De reis werd onderbroken, omdat een medewerker naar Europa ging en de heer Van Vuuren de leiding van het bureau weer op zich moest nemen.

Thans komen ook aan de orde de Toradja-landen, het Zuid-Oostelijk schiereiland en de omliggende eilanden.

Op verzoek van den heer Van Vuuren is aan hem toegevoegd luitenant Penard, die het direct bestuurd gebied (de Makassaarsche landen) tot taak krijgt.

De reis zal wederom zes maanden duren. Want het is noodig alle gegevens te verzamelen, die de bestuursambtenaren, die lang in het gewest zijn, verschaffen kunnen.

Wanneer dit alles in een monografie is vastgelegd, zal natuurlijk nog lang niet het laatste woord over Celebes geschreven zijn, vooral niet wat de Toradja-landen betreft. Maar als eerst verwerkt is, wat bekend is, zal het gemakkelijk zijn dit alles te raadplegen en er later aantekeningen op te stellen, om later tot een herdruk over te gaan.

De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat er eens begonnen zal worden met de uitwerking van monografiën van alle buitenbezittingen, waarin dan de basis zou liggen van een encyclopaedisch werk over de buitenbezittingen.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra-Post; De Sumatra-Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Bandelier; De Banier; De Ind. Gids; De Vrouw in de XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal tijdschrift; Handelsberichten v/h Min. van Landbouw; Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Tijdschrift der Mij. voor Nijverheid; Publicaties v/h Ned. Ind. Landbouw-Syndicaat; Archief v/d Suikerindustrie in Ned.-Indië; Brochures enz.

Leeszaal HEULSTRAAT 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, Onze West, De Surinamer Courant, Sumatrapost, Sumatrabode, Javabode, Bat. Nieuwsblad, De Padanger, De Sumatra Courant, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften.

En tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en Trou, Vrede door Recht, De stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zendeling-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industriëlen middenstand, Exportblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Ned. Zendingsbode, Maandbericht van het Weekblad voor Indië met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung für Niederland und Belgien, La Gazette de Hollande, Ned. Staatscrt.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Het Hoofdbestuur mocht van Mevrouw de Wed. C. de Pauw geb. Tower te 's-Gravenhage een vlag met toebehooren ten geschenke ontvangen.

DE RIJSWIJKSCHE BANK.

ZOUTMANSTRAAT 42, 's-GRAVENHAGE.

Commissarissen:
Dr. T. BRESNEE (pres.)
H. E. VAN LEYDEN,
I. BÄCK.

Directie:
G. J. KUNST,
E. V. VAN LEYDEN.

Effecten - Coupons - Wissels
Safe-richting.

FABRIEKSDÉPOT VAN TWENTSCHÉ LINNENGOEDEREN

„DE WITTE BAZAR”

Prinsenstr. 19-21, DEN HAAG

TELEFOON 5141

GOEDKOOPST ADRES VOOR
UITZETTEN EN
INDISCHE UITRUSTINGEN

VOOR DAMES EN HEEREN.

Tevredenheidsbetuigingen van honderden Indische families voor belangstellenden ter inzage.

GEVESTIGD SEDERT 1885.

MAISON-DROUOT

WESSER & Co.

LANGE HOUTSTRAAT 7 DEN HAAG

INRICHTING TOT COMPLETE MEUBILEERING
BEHANGERIJ :: STOFFEERDERIJ
EIGEN MEUBELFABRIEK :: ANTIQUITEITEN

BURGERS VAN N.-I., WELKE IN NEDERLAND
EEN TROPISCHE WARMTE IN HUN WOON-
HUIS WENSCHEN, SCHAFFEN ZICH AAN DE

HOEK'S GASHAARDEN

HOOFDKANTOOR: PIET HEINSTRAT 64, DEN HAAG.

VRAAGT CATALOGUS. :: VRAAGT CATALOGUS.

NEDERLANDSCH-INDISCH

Administratiekantoor en Hulpbank
's-GRAVENHAGE - Kortenaerkade 7.

CREDIET- en BANKZAKEN. ::
LEVENS- en BRAND-VERZEKERINGEN.
ADMINISTRATIËN. ::

WISBRUN & LIFFMANN.
VEENESTRAAT 35-37. Tel. 2503. DEN HAAG.

Dames Modeartikelen.

Zijden stoffen, Fluweelen, Kantstoffen.
Alle soorten Garneeringen, enz.

Balartikelen.

Zuid-Hollandsch Koffiehuis

GROENMARKT 37 - DEN HAAG

* CAFÉ RESTAURANT. *

DINERS van 5—8 uur, vanaf fl.—, fl.50 en hooger.
Grootste Biljartzaal van 's-Gravenhage. — 12 Biljarts.

VACANT

*) Gewoonlijk straat- of onderhoudsbelasting genoemd.
**) Gewoonlijk bouw- of aanlegbelasting genoemd.

Vereeniging OOST en WEST

Afdeling 's-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **IAAN VAN MEERDERVOORT 187**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer **J. A. SOETENS, Frederik Hendriklaan 155.**

Vier dames voor pianolessen.	Eene dame voor kantoorwerkzaamheden in Indië.
Twee dames voor vioollessen.	Eene dame voor kantoorwerkzaamheden.
Een heer voor muzieklessen.	Twee dames voor lessen in teekenen en schilderen.
Eene dame voor zanglessen.	Eene dame voor schrijf- kopiëer- en vertaalwerk.
Twee dames voor lessen in de Fransche-, Duitsche- en Engelsche taal.	Zes dames als kinderjuffrouw naar Indië.
Twee dames voor lessen in de Fransche taal.	Een dame voor lessen in machineschrijven, steno-graphie en moderne talen.
Een dame voor lessen in de Engelsche taal.	Twee dames voor het waarnemen der huishouding.
Een Dame om als hoofd eener huishouding op te treden.	Eene dame als modiste, tevens verkoopster naar Indië.
Een dame voor opleiding admittie examen H. B. S. en Gym.	Eene dame voor ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Eene dame voor lessen aan spraakgebrekkigen.	Een heer voor lessen in de Maleische en Javaansche taal en Indisch Staatsrecht.
Een Dame voor Fransche en Italiaansche conversatielessen.	Een praktisch ervaren Boekhouder voor Indië.

Indische dienstboden kunnen zich aangeven in **LAAN v. MEERDERVOORT 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; Voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

Leden van O. en W., geen direct belangh. worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verleen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Obrechtstraat 363, 's-Gravenhage,	} Javaansch. } Maleisch } gediplomeerd.
D. A. P. KOK, Marialaan 162a, Lochem,	
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden,	} Javaansch. } Maleisch. } Madoereesch.
H. TH. KAL, Laan v. Meerdervoort 239, 's-Gravenhage,	
	} Javaansch. } Madoereesch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Jaarverslag der Vereen. 1911, geldelijke verantwoording van het Hoofdbestuur over het jaar 1911, enz.

en

Opgave van de Eereleden, de samenstelling der verschillende besturen en commissies
Prijs: 1 exemplaar f 0.20 en f 0.03 frankeerkosten.

b. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10, 50 ex. f 2.80;

voor Departementen en Leden der *Maatschappij tot Nut van het Algemeen* f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

c. Onze Oost II: iets over den Inlander en zijn Zieleven,
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent, 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der *Maatschappij tot Nut van het Algemeen* f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma **MARTINUS NIJHOF**, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

I. De Kolonie Suriname, door **REMAN IRÛS**;

II. De Kolonie Curaçao, door **M. VICTOR ZWIJSEN**, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten.

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. De Rechterlijke ambtenaar in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.

Prijs f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. De Vooruitzichten voor den Nederlandschen arts in Nederl.-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

JAC. BLADERGROEN

PRINSESTRAAT 3 - DEN HAAG.

KANTOORBOEKHANDEL

Agentuur van J. C. Künig & Ehardt, Hannover.

Magazijn van TEEKENBEHOEFTE.

— VULPENHOUDERS. —

Onderstaande APOTHEKERS, leden van het Dep. 's-Gravenhage der Ned. Maatschappij ter bevordering der Pharmacie, worden aanbevolen voor het gereedmaken van recepten zoowel als voor de levering van Binnen- en Buitenlandsche Geneesmiddelen, Verbandstoffen, Ziekenverplegingsartikelen en Minerale Wateren.

te 's-GRAVENHAGE

M. L. Adama, Bezuidenhout 111.
J. J. C. Bakker, Javastraat 29.
F. L. W. en E. v. Beest, Huygensplein 3.
N. W. Bennema, Fred. Hendrikplein 32.
C. J. Brandts, Laan Copes v. Cattenburch 90.
M. Bruins, Van Swietenstraat 131.
C. P. v. d. Bijlaardt, Groot Markt 22.
J. Damen, Weimarstraat 20.
Duin-Apotheek, Leuvenchesstraat 35.
Mej. S. Faber, Koningsplein 32.
Dr. A. L. C. Furnée, Tasmanstraat 194.
C. A. van Greuningen, Statenlaan 40.
J. E. v. d. Harst, Aert v. d. Goesstraat 29.
A. J. A. Herens, Boekhorststraat 19.
J. J. Hofman, Schenkweg 4.
K. Holm, Vaillantlaan 157.
A. J. van Huffel Jr., de Riemerstraat 154.
J. F. J. Hupperetz, Regentesselaan 270.
C. de Jong, te v. d. Boschstraat 45.
Ph. Luyckx, Westeinde 341.
Firma Mouton, Javastraat 29.
Mej. C. Offerhaus, Groot Hertoginnelaan 154.
J. van der Schaik, Oranjeplein 24.
J. J. Schoevers, Noordeinde 122a.
Dr. W. v. d. Slooten, Koningin Emmakade 109.
M. P. Spillenaar Bilgen, Stadhouderslaan 7.
E. Sybolts, Riouwstraat 48.
J. A. v. Tooren, Regentesselaan 105.
W. D. Valkis, Zoutmanstraat 55.
C. Th. Voorhoeve, Frederik Hendriklaan 72.
G. H. v. d. Wal, Dennenweg 1.
H. J. de Zaayer, Anna Paulownastraat 51.

te SCHEVENINGEN:

J. v. Buuren, Kanaalweg 53.
M. den Heijer, Keizerstraat 167.
J. A. Speltie, Havenkade 3.

te RIJSWIJK:

B. F. Jansonius, Heerenweg 28.

te VOORBURG:

J. A. Spruyt, Heerenstraat.

te DELFT:

H. Blom, Binnenwatersloot.
J. A. Filedt Kok, Oude Delft.
S. J. Fischer, Groot Markt.
A. Nijdam, Burgwal.
A. L. Oversluys.
C. M. J. A. Straman, Wijnhaven.
W. P. de Vries, Oude Delft.

te SLIEDRECHT:

I. J. van den Berg.

te WOERDEN:

W. G. Haye.

te MIDDELHARNIS:

A. Teepe.

Marque Déposée „Au-Condor”

LA HAYE — PLEIN 8

PAYS BAS

FRED. MOMMAERTS-DEGELLER
Tabacs Cigares et Cigarettes de toute 1re qualité
EXPORTATION IMPORTATION
EMBALLAGE SPÉCIAL POUR LES INDES

NEDERLANDSCHE VEGETARIERSBOND.

Secretariaat: Wilhelminastraat 105, Den Haag.

Administratie: Koepoortsweg 107, Hoorn.

Vegetarisch Bureau en Brochurehandel: **FELIX ORTT, Soest**, waar alle inlichtingen over Vegetarisme, den Bond en zijn streven gaarne worden verstrekt en alle drukwerken te verkrijgen zijn.

LIJSTEN VAN BOEKEN GRATIS.

Leest het maandelijksch orgaan „VEGETARISCHE BODE” onder redactie van **FELIX ORTT**; abonnementsprijs f 2.— p. jaar.
F. ORTT. Bekroond Propagandageschrift, 5 cents;
Brieven over gezondheid, 10 cents; Het vegetarisme bezien van de economische en de ethische zijde, 5 cents; Drankzucht en hoe die tegen te gaan, 10 cents. — **LEO TOLSTOY**. De eerste stap, 10 cts. — Kookboek van Mevr. **VALK**, f 1.25.

VACANT.

„BOEATAN”

Magazijn van Indische Kunstnijverheid

Heulstraat, Den Haag

Zie Etalage — Zie Etalage

Leverancier van H.M. de Koningin

MAISON DE BONNETERIE.

== DEN HAAG == == AMSTERDAM ==
Buitenhof - Groenmarkt. Kalverstraat - Rokin.

GROOTST GESORTEERDE MAGAZIJNEN van ELEGANTE DAMES- en KINDERCONFECTIE.

N.V. DE HAAN's Bioscope-Theaters
„OLYMPIA-THEATER”
ELITE BIOSCOPE
PRINS HENDRIKPLEIN 3 - Telefoon 6295

ELKE WEEK
SCHITTEREND AFWISSELEND PROGRAMMA
Woensdag, Zaterdag en Zondag MATINÉE.
ENTREE: 50 en 25 Cent voor de MATINÉE'S, f1.—, f0.75, f0.50 en f0.30 voor de AVOND-VOORSTELLINGEN.

Vestigt U in ARNHEM of OMSTREKEN

VELP - STEEG - ELLEGOM - DIEREN - OOSTERBEEK - HEELSUM - RENKUM

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V.V.'s.

VAN SEVENTER & PALUDANUS
Vlamingstraat 21,
DEN HAAG - Teleph. 4214.

Eerste klasse en toch het goedkoopst adres voor Heerenkleding naar maat.
SPECIAAL ADRES voor Ultrustingaen.

VRAAGT <i>Krul's</i> HOPJES.	VRAAGT <i>Krul's</i> CHOCOLADE.	VRAAGT <i>Krul's</i> BONBONS.
------------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------

Brengt een bezoek aan **BOEATAN**
Magazijnen van **INDISCHE KUNSTNIJVERHEID**

JAEGER
is voor ons klimaat de **BESTE ONDERKLEEDING.**
L. VAN DER VIJVER,
Korte Houtstraat 14c
en
SPINOZASTRAAT 95, b/h. Oranjeplein.
GROOTE KEUZE in:
**NORMAAL WOLLEN en
HALF WOLLEN ONDERGOEDEREN.**

half wol f 0.65 heel wol f 1.20	half wol f 0.75 heel wol f 1.35
half wol f 1.35 heel wol f 2.40	half wol f 1.35 heel wol f 2.40
half wol f 1.35 heel wol f 2.40	half wol f 1.35 heel wol f 2.40

Goederen worden op zicht gezonden.
Tel. No. 2318.

Indisch Restaurant
Vereeniging „OOST EN WEST”
LAAN v. MEERDERVOORT 187
Telefoon 2655.

INDISCHE KOKKIE
GROOTE VERScheidenHEID VAN
OOSTERSCHE GERECHTEN.
ZORGZAME EN ZINDELIJKE BEREIDING VERZEKERD,
BILLIJK TARIEF.

TJOBALAH SATOE KALI,
TEMTOENANTI DATANG KEMBALI

Diners vanaf f 1.75.
Plat du Jour à f 1.25.

Uitzending van allerlei Schotels en Gebakken met verhooging van : : bezorgloon. : :

VACANT

VACANT

GROBBE = COMESTIBLES.
Bankastraat - Fr. Hendriklaan - Theresiastraat.

VACANT

INSCHRIJVINGSBILJET.

Ondergeteekende wenscht in te schrijven.
voor het hulp- of ondersteuningsfonds der Vereen.
„Oost en West”: f.....

NAAM: _____ WOONPLAATS: _____

Inzenden aan het Hoofdbureau van „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag.

A. A. BOLTCONFISEUR
PATISSIER

HOFLEVERANCIER.

BANKASTRAAT 4c, 4d, 4e, 4f -- 's-GRAVENHAGE.

ECHTE INDISCHE SPEKKOEK.

— Ook verkrijgbaar in „BOEATAN”, Heulstraat 19. —

VACANT

VACANT

MAISON DE BONNETERIE
42 SPUISTRAAT 42 Groote sorteering in DAMES-BLOUSES, PEIGNOIRS,
:: COSTUUM- en ONDERROKKEN, KOUSEN. ::Extra aanbieding PEIGNOIRS **f 3.90** JAEGER ONDERGOEDEREN
laine de pyreneés, alle kleuren. voor Dames, Heeren en Kinderen.Fournisseurs
de S. M. la Reine.Fournisseurs
de S. M. la Reine Mère.

Specialité de SOIERIES.

Lainages, Cotons,
Dentelles.ROBES MI-CONFECTIONNÉES,
Dentelles de Bruxelles Véritables.

Téléphone 2155.

Maison de Nouveautés

*Compagnie**Lyonnaise*

9 Kneuterdijk

LA HAYE.

VACANT

GENEALOGISCH-HERALDISCH BUREAU
CARL KÖFFLER

's-GRAVENHAGE OBRECHTSTRAAT 181.

Belast zich met:

- 1e. het verstrekken van inlichtingen op het gebied van geslachts-, wapen- en zegelkunde in den uitgebreidsten zin;
- 2e. het nasporen van familiebetrekkingen, zoowel binnen- als buitenslands;
- 3e. het opsporen van familiewapens en zegels;
- 4e. het samenstellen van zoo volledig mogelijke geslachtsregisters en het opmaken van kwartierstaten onder overlegging der authentieke bewijsstukken;
- 5e. het bijeenbrengen der benodigde wettelijke stukken ter eventueele erkenning, inlijving, of verheffing in den Nederlandschen Adelstand, alsook tot het officieel verkrijgen van naamsverandering;
- 6e. het oplossen van onbekende wapens;
- 7e. het teekenen en schilderen van hoofd-, alliantie- en kwartierwapens, zoowel op papier als perkament, paneel, enz.
- 8e. het ontwerpen en leveren van ex-libris.

Redactie en Administratie van „Het Zoeklicht
voor Genealogie en Heraldiek”.